

બુદ્ધિ-વૃદ્ધિ-કર્પૂર અવમાળા મણકો ૮

શ્રી જૈન તત્ત્વ પ્રવેશક જ્ઞાનમાળા વિભાગ બીજો

ગ્રેન્ સન્મિત
મહાગુણાનુગામી કર્પૂરવિજયજી મહારાજ

લેખ-
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

પ્રકાશક
પાપટલાલ માકરચ દ
ભાવનગર.

મત ૪૦૦૦

વિ સ ૧૯૮૦

વી મ ૨૪૬૦

ઈ સ ૧૯૩૪

ભાવનગર-શ્રી મહોદય પ્રી-ટીંગ પ્રેમમા શાહ ગુનાગચ.
લ ગુભાષમે છાપ્યું

મૂચના

આવા ઉપયોગી પુસ્તકો વિનાનું જે મમાજમા હેયવાની ધણી જ
જરૂર છે અને જે શાસ્ત્રો તરફથી ખચપૂરતી રૂ મ મળે તેમના
તરફથી અધમાના ઉપયોગી પુસ્તકોનો પ્રચાર કરો

પોપચાલ સામ્યક ગ્રાહ

મીમણ નરચગદ્દ, તિરિયગદ્દ હુદેવ મણુચગદ્દ ।
પત્તોમિ તિચ્ચ દુક્ક, માગ્દિ જિણમાવણા જીવ ॥

ભાવાર્થ — ભયકર નન્નગતિમા, તિર્યચગતિમા અને
માહી દેવ તથા મનુષ્યગતિમા હે શુભ ! તુ તીન દુખને
પામ્યો, માટે હવે તો જિન ભાવના (જિનભગવાન જે પન્ન
શાસ્ત્ર અને પરિણમી અગ્નિય વચ્ચા તે પરમ શાન્ત્યવસ્થા
ચિન્તવના) ભાવ-ચિન્તવ (જે જેવી તેના અનંત દુખનો આત્મ
તિક વિચાર થઈ પરમ જ આખાધ મુખમયસિ મપ્રાપ્ત થાય)

હં શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ

નિવેદન

આ પુસ્તકના પ્રથમ વિભાગની ત્રણ દલગ ન હોવા નિમ ૧૯૮૬ માં અમારા તરફથી પ્રગટ થયેલી તે એક વર્ષમાં જ ઉપડી ગઈ છે તેનો ખીજો વિભાગ છપાવે તરત જ નડ કરેલો હતો પરંતુ પ્રથમ લખાણે ન પદ્ધતિમાં ફેરફાર કર્યા વિનાય તે એમનેએમ છપાવના યોગ્ય નહિ લાગવાથી ત્રીયુત ધીરજનાથ ટોલ્કશો સાહેબે તે કામ મોખ્ય હતું અને તેમણે તે કાર્ય ખૂબ જ ઉત્સાહપૂર્વક પૂર્ણ કર્યું છે

વિદ્યાર્થીઓને મમજાવ તેવી મહંની ભાષામાં પ્રથમના ૧૦ પુષ્પોમાં મહેનતુ સ્વરૂપ, તેમના લક્ષણો પ્રભુના મન્ત્રિ મળવી હપીત અને ચૈત્યવદનના નિધિ મમધી ઉપયોગી મમજાવ વગેરે આપવામાં આવ્યું છે, તેમજ જરી મથળે જૈન વિદ્યાપ્રમાદ વર્ગ તરફથી પ્રગટ થયેલ જૈનધર્મ પહેલી ચોપડીમાંથી ખિનાઓ મુદવામાં આવી છે

સૂત્રવિભાગમાં ચૈત્યવ નોપયોગી મુદ્રો, તેના નમર્થ ઓ વિનયન આપવામાં આવ્યા છે તે સ્વરૂપ ઉપર નકુદ મમજાવ આપેલ છે અને ચૈત્યવ નો મતરનો ને મુનિઓ આપ્યા છે

આ પુસ્તક છપાવનામાં મદદગુણાનુગામી મન્મિત્ર શ્રી ઈર્ષગનિજનજી મહાજનની પ્રથમથી જ પ્રેરણા હતી તેનું આ નજ છે અને તેમના ઉપ દેરાથી મળેલી આર્થિક મદદ અને આ પુસ્તક ભેટ આપી ગમ્યા છીએ

મુદ્ર તપાસવામાં ત્રીયુત સ્વરૂપ આણુ ને દેલી તથા ત્રીયુત હપિનાન જવગજભાઈ ભાયાણીએ મદદ કરી છે તેમ જ ઉપયોગી મુદ્રનાઓ ની છે તેથી તે મને મતરબોનો આભાર માનવામાં આવે છે

પુસ્તકના પ્રમાદ માટે નીચેના મુદ્રઓએ નમનો મદુપયોગ કર્યો છે

૧૭૬) જોનમ ન (નાત્રીમાગી તથા ત્રીગાત્રીમાગી સાતિ તરફથી) માણુગા	
૧૦૦) ખાસી ખાનિ મ મુ ૨૭	ચૂ ૧
૧૨૫) ફોસી હામમ ૩૪૭	આગમ
૫૦) રાજ મોનીય, ન તુભાઈ	કાનિયાનાની
૫૦) મધની ગિરજનાન નુનીનાન	દડી

ઉપગકા મધ તથા મતરબોનો ઉપનાર માનવામાં આવે છે

પોષણસ માનવ્યદ શાહ

અનુક્રમણિકા

પ્રકાર	વિષય	પૃષ્ઠ
૧	સ સાર સામરની દીસાદણી	૧
૨	સાદરેવના નમો	૨
૩	કુલ વિરે કવિતા	૩
૪	અ ર દૂષણ	૪
	(અ ર દૂષણ વિરે કવિતા)	
૫	સાદરેવના જુ ૧ જુદા નામા	૫
૬	સાદરેવના બાર ગુણ વિરે (મરિતા)	૬
૭	ગરિત વનુ મરિ	૭
૮	વૈવ્ય પ્રકાર અને પ્રતિષ્ઠા	૮
૯	વૈવ્યક દન	૯
૧૦	પ્રાપ્તિ ન	૧૦
૧૧	ગિત પૂત વિર કવિતા	૧૧
૧૨	અમ પૂત	૧૨
૧૩	અમ પૂત	૧૩
૧૪	બાવ પૂત	૧૪
	સૂત્ર નિર્ણય	
૧૫	પ્રારભિક નિધિ સૂત્ર	૧૫
૧૬	અધિતામણિ	૧૬
૧૭	નકિ પિ સૂત્ર	૧૭
૧૮	નમુલુ જ અથવા શકેતવ	૧૮
૧૯	નવનિ એધઆઈ સૂત્ર	૧૯
૨૦	નવત કેરિ સાદ સત	૨૦
૨૧	પરમેષિ-અમરકાર	૨૧
૨૨	ઉવસમદર સ્તોત્ર	૨૨
૨૩	અયવીયમય સ્તુતિ	૨૩
૨૪	અરિદ વ એધઆઈ	૨૪
૨૫	સકલકરીનવલ્લી સ્તુતિ	૨૫
૨૬	કલ્યાણકર સ્તુતિ	૨૬
૨૭	વૈવ્યક દન સ્તુતિ ને સ્તવનો	૨૭

સહસ્રાચારાગી મુનિ શ્રી કર્પૂરનિઝયજી મનારાજ

શ્રી મહો: ય પ્રેસ-સાનગર

ચૈત્યવદન્ત સમ્યગ્ શુભો ભાવ પ્રજાયતે ।
તસ્માત્કર્મક્ષય સર્વે તત્ કલ્યાણમશ્નુતે ॥

“ ચૈત્યવદન્તી સમ્યગ્ એવો શુભ ભાવ ઉત્પન્ન થાય છે,
શુભ ભાવથી કર્મોનો ક્ષય થાય છે અને કર્મોનો ક્ષય
થવાથી સર્વ પ્રકારનું કટ્યાણુ અર્થાત્ મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે ”

શ્રી જૈનતત્ત્વપ્રવેશક જ્ઞાનમાળા

વિભાગ ૨ જો.

પુષ્પ ૧ હુ.

સસારસાગરની દીવાદાડી.

મહામાગઝની મફર ઘણી મુરકેલ ગણાય છે સામાન્ય વહાણો
એને મહેલાર્થથી પાર કરી શકના નથી એમા મોટા મોટા
મોજાઓ મહા ઉછળી નહેલા હોય છે, વાવ ટોળના ભયકર
તોફાનો ઘડીએ ઘડીએ ઉઠ્યા કરે છે, ભયકર વમળો ગમે તેવા
વહાણને પણ મપડાવી દેવા તૈયાર હોય છે ને જળમા ઢકાયેલા
કે બહાર નીકળી આવેલા ખડકો ગમે ત્યારે પણ વહાણ સાથે
અથડાઈ તેના ચૂરેચૂરા કરી નાખે છે ખાસ કરીને અધારી
રાત જામી હોય, રસ્તો બગાડતો સૂઝતો ન હોય ત્યારે એ ખડ
કોથી બહુ જ ખીવાતુ હોય છે આવા વખતે તેનાથી બચવા માણુ-
ઓએ એક યુક્તિ શોધી કાઢી છે એવા ખડકો ઉપર એક
મોટો મિનારો બાંધનામા આવે છે અને તેના પર એક બત્તી
સળગાવવામા આવે છે, જે બધા વખત ચમ્કત ચમ્કત દેખા કરે છે
એથી નાનિકને બગાડ પડી જાય છે કે અહીં કોઈ ભયકર ખડક
આવેલો છે એટલે તે એનાથી ચેતીને દૂર આવે છે આવા દીવાવાળા
મિનારાને દીવાદાડી કહે છે

આપણા જીવનની ઘટમાળને આ દરિયા માથે ઘસાવ- સર- ખાવી શકાય એમા જન્મ-મૃત્યુના અગર પાર ફેરાફી પાણી છે, મદા કાંઈ ને કાંઈ પ્રવૃત્તિફી મોજ એમા આવ્યા કરે છે, વચ્ચે વચ્ચે કામ, ક્રોધ, મોહ, માન, માયા વગેરે દુર્ગુણોફી વમળો પડેલા છે, જેમા ફસાયા પછી જીવનનોકાને ઘહાર નીકળવુ બહુ મુશ્કેલ પડે છે જીવનમા આવના સીધા અને આડ કતરા આઘાતો જેમકે મેહીજનોનો વિયોગ, ધનમાવનો નાશ, કીર્તિનો નાશ વગેરે મહાન્ ખડકો છે, જેની માથે આપણી જીવન નૌકા અથડાતા લાગીને બૃકો થઈ જાય છે

જીવનફી આ તાકાની દનિયામાથી સહીસલામત પાગ ઉતરવા મહાપુરૂષોએ ડેટલીક દીવાદાડીઓ ગાધી ડે એ દીવાદાડી સામુ લક્ષ રૂપીને જે માણસ પાતાનુ જીવનફી બહાણ ચલાવે છે ત એમાથી સહીસલામત પા ઉતરે છે જેઓ એમા પ્રમાદ કરે છે તે પોતાની જીવનનોકાને પૂજાવી દગિયામા ડેલા લય- કર જળચરોનો બક્ષ જની જાય છે

આ દીવાદાડીઓમાની એક દીવાદાડી ‘મદ્દેવનુ મદ્દે’ છે

પુષ્પ બીજુ

મદ્દેવના લક્ષણો

મદ્દેવનુ મદ્દેર ઓળખતા પડેલા આપણે મદ્દેવને ઓળખવા જોઈએ

સામાન્ય માણસોથી વધારે શક્તિશાળી આત્માઓને આપણે દેવ કહીએ છીએ, પણ શક્તિના સા । અને ખાળ ઉપયોગ પરથી તેમા પણ બે વિભાગ પડે ડે મા । અથવા મદ્દેવ અને પારાગ અથવા કુદેવ

જે દેવોએ પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ આત્માનો પગ્મ વિદ્યાસ ઝગામા કર્યો છે તે મહદેવ અથવા શુદ્ધ દેવ કહેવાય છે અને જેમણે પોતાની શક્તિઓનો ઉપયોગ મનમાની વાતનાઓ પોષવામા કર્યો છે તે ખગાજ દેવ અથવા કુદેવ કહેવાય છે

મહદેવ અને કુદેવને ઓળખવાની આ કસોટીથી આપણે ટોઈપણ દેવને ઓળખી શકીએ છીએ દાખલા તરીકે આઠ પ્રકારના દેવોની આઠ મૂર્તિઓ આપણી સામે મૂકવામા આવે, જેમા એક મૂર્તિ પોતાના પડખામા ચીને ગળીને હલેલી હોય, એક મૂર્તિના હાથમા ત્રિશૂળ હોય, એક મૂર્તિના હાથમા માળા હોય અને એક મૂર્તિ ટોઈ પણ જાતના માધન વિના કેવળ આમન લગાવીને આત્મધ્યાનમા તક્ષીન વધને બેઠેલી હોય, તો ઉપરની કસોટીથી આપણે તરત પાન્ખી શકીએ છીએ કે આમા મહદેવ કયા અને કુદેવ કયા ?

શ્રી એ મનમાની વાતના મૂલ્યે છે, એટલે જે દેવ હજી ચીને રાખનામા પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ ને છે તે મહદેવ ન કહેવાય

ત્રિશૂળ એ હિંમાસૂચક હથિયાળ છે હિંમક હથિયાર ત્યાં જ રાખવું પડે ત્યારે કાર્ષ ભય હોય એટલે જે દેવ હજી નિર્ભય નથી તે મહદેવ ન કહેવાય

હાથમા માળા રાખવી એ અજ્ઞાન દગા અને અપૂર્ણતા સૂચવે છે તેમજ મન હજી અન્ય કાર્ષ દેવને આરાધવા ગમી રહ્યું હોય એમ જણાવે છે તે મહદેવ ન કહેવાય.

આપણા જીવનની ઘટમાળને આ દરિયા મારે જરાગર સ્પર્શ
ખાવી શકાય એમા જન્મ-મરણના અગર પાર ફેગડપી પાણી
ઠે, મદા કાષ્ટ ને કાષ્ટ પ્રવૃત્તિઓ મોજા એમા આવ્યા કરે છે,
વચ્ચે વચ્ચે કામ, ક્રોધ, મોહ, માન, માયા વગેરે દુશુભોડપી
વમજો પડેલા છે, જેમા ફસાયા પછી જીવનનોકાને બહાર નીક
ળવુ ખુબુ મુશ્કેલ પડે છે જીવનમા આવતા મીઠા અને આક-
કતરા આધારો જેમકે નેહીનનોનો વિયોગ, ધનમાલનો નાશ,
છીતિનો નાશ વગેરે મજાન ખડકો છે, જેની માથે આપણી જીવન
નોકા અથડાના ભાગીને ભૂકો થઈ જાય છે

જીવનકો આ તોફાની દરિયામાથી સહીનજામત પાનું ઉ-
ત્તવા મહાપુરોષોએ ટેકલીક દીનાદાદીઓ જાણી છે એ દીવાદાદી
સાચુ લખ નાખીને જે મજાન પોતાનું જીવનકો બચાવુ અસાધે
છે ત એમાથી સહીસવામન પાનું ઉતરે છે જેઓ એમા પ્રમાદ
કરે છે ત પોતાની જીવનનોકાને ખાલી દરિયામા નેહવા અથ-
કર જળચરોનો ભક્ષ બની જાય છે

આ દીનાદાદીઓમાની એક દીવાદાદી ‘મહદેવનુ મહાદેવ’ છે

પુષ્પ જીભુ

મહદેવના લક્ષણો

મહદેવનુ મહિર જોળખાતા પડેલા આપણે મહદેવને જોગ
પવા જેઇએ

મામાન્ય માણસોથી વધારે શક્તિમાળી આત્માઓને આપણે
દેવ કહીએ છીએ, પણ શક્તિના માન અને અગમ ઉપયોગ
પથી તેમા પણ જે વિભાગ પડે છે સારા અથવા મહદેવ અને
ખરાબ અથવા કહેવ

તે દેવોએ પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ આત્માનો પરમ વિકાસ કરવામા કર્યો છે તે સદેવ અથવા ગુદ દેવ કહેવાય છે અને જેમણે પોતાની શક્તિઓનો ઉપયોગ સમારની વામનાઓ પોષવામા કર્યો છે તે ખગળ દેવ અથવા કુદેવ કહેવાય છે

સદેવ અને કુદેવને ઓળખવાની આ કમોટીવી આપણે ઠોઠપણ દેવને ઓળખી શકીએ છીએ દાખલા તરીકે આ પ્રકારના દેવોની ચામ મૂર્તિઓ આપણી મામે મૂકવામા આવે, જેમા એક મૂર્તિ પોતાના પડખામા શ્રીને ગમીને ઉભેલી હોય, એક મૂર્તિના હાથમા ત્રિશૂળ હોય, એક મૂર્તિના હાથમા માળા હોય અને એક મૂર્તિ ઠોઠ પછુ જાતના માધન વિના કેવળ આમન લગાવીને આત્મધ્યાનમા તક્ષીન ઘડને બેઠેલી હોય, તો ઉપગની કમોટીથી આપણે તરત પારખી શકીએ છીએ કે આમા સદેવ કયા અને કુદેવ કયા ?

શ્રી એ સમારની વામના મૂચવે છે, એટલે તે દેવ હુલ શ્રીને ગમવામા પોતાની શક્તિનો ઉપયોગ કરે છે તે સદેવ ન કહેવાય

ત્રિશૂળ એ હિંસાસૂચક હથિયાળ છે હિંમત હવિયાર ત્યારે જ રાણા પડે ત્યારે ઠોઠ બચ હોય' એટલે જે દેવ હુલ નિર્ભય નથી તે સદેવ ન કહેવાય

હાથમા માળા રાખની એ અજ્ઞાન દશા અને અપૂર્ણતા સૂચવે છે તેમજ મન હુલ અન્ય ઠોઠ દેવને આગમવા રમી ગયું હોય એમ જણાવે છે તે સદેવ ન કહેવાય

પુષ્પ ત્રીભુ .

કુદેવ વિષે કવિતા

મંત્રા એકત્રીમા

જે ૧વનિતા પાસે નિજ ગણે, પ્રતિમાની પાસે પણ નાન,
 રશૂલ ચક્ર ને ધનુષ ધરે જે, ઝની જમ ઠલ ને જપમાળ,
 ગગદ્દેવના ચિહ્નો ગળી, ગગદ્દેવની રાખે ટેવ,
 શ્રાવક જન માનો નહીં તેને, એ છે દ્રવિત સર્વ કુદેવ
 કર્મ કુચેષ્ટા કરતા ધરતા, નિજ પરનાગીતણી ન વિવેક,
 કામ વિષયમા લપટ યાતા, નહેતા નિત્ય છઠેલા ડેક,
 ઇશ્વર નામ નડાસુ ધાન, તેવાની શુ કરવી પનેવ,
 શ્રાવક જન માનો નહિ તેને, એ છે દ્રવિત મર્વ કુદેવ
 કથમ સર્વસ ધરે જપ માળા, યુદ્ધ ધરે શુ દમ દળ આપ,
 ઇશ્વરમા હોવે શુ ક્યારે, જ્યનજરી છગતાની છાપ,
 પશુ પક્ષી પર રનાી કરતા, કથમ પીડે પરને શુભ દેવ,
 શ્રાવક જન માનો નહિ તેને, એ છે દ્રવિત મર્વ કુદેવ
 લગ્ન લગાવે ધૂળી તાપે, નમન કરે ડી લગા વપાન,
 નૃત્ય કરે ને રાસ રમાડે, યુદ્ધ ઠરી લે પના જાન,
 એવા દેવ જ દુર્ગતિ આપે, મદગતિ દાપે ત તતખેવ,
 શ્રાવક જન માનો નહિ તેને, એ છે દ્રવિત સર્વ કુદેવ.

પુન્ય ચોથું .

અઢાર દુષણ.

આત્મધ્યાન એ આત્મવિકાસ સૂચવે છે જેમણે પોતાની શક્તિઓનો ઉપયોગ આત્મવિકાસ કરવામાં કર્યો છે તે જ સદેવ કહી શકાય છે એટલે આ ચોથી મૂર્તિ સદેવ તરીકે ઓળખી શકાય, પરંતુ સામાન્ય આત્મવિકાસ સદેવ ગણાવા માટે બસ નથી એ માટે આત્મવિકાસ પરમહદે પહોંચેલો હોવો જોઈએ આત્મવિકાસને પરમહદે પહોંચેલો ક્યારે ગણવો તે માટે જ્ઞાનીઓએ ચોક્કસ હદ ઠરાવી છે જ્યારે આત્મા વિકાસ કરતો કરતો સામાન્ય આત્માઓમાં ગહેલા અઢાર પ્રકારના દુષણોને વટાવી જાય ત્યારે તે પરમવિકાસની હદે પહોંચેલો ગણાય એ અઢાર પ્રકારના દુષણો નીચે મુજબ છે

૧ અજ્ઞાન, ૨ ક્રોધ, ૩ મદ, ૪ માન, ૫ લોભ, ૬ માયા, ૭ રતિ, ૮ અરતિ, ૯ નિદ્રા, ૧૦ શોક, ૧૧ અસત્ય, ૧૨ ચૌર્ય, ૧૩ મત્સર, ૧૪ લય, ૧૫ માણીવધ, ૧૬ પ્રેમ, ૧૭ ક્રીડાપ્રસંગ, ૧૮ હાસ્ય

નોટ—આ ૧૮ માં છવ્વિંમાદિ ૪ અમત (પરિશ્વહ વિના) ૪ કપાય, ૫ હાસ્યાદિ (દુગ્ધાદિ વિના), ૧ અજ્ઞાન, ૧ મદ, ૧ નિદ્રા, ૧ માત્સર અને ૧ પ્રેમ—એ પ્રમાણે ૧૮ છે પરિશ્વહની મૂર્છાનો સમાવેશ લોભમાં કર્યો છે અને દુગ્ધાદિનો મત્સરમાં કર્યો છે મદ તે માનનો અતિરેક છે અજ્ઞાન સાથે જ મિથ્યાત્વ જાય છે તેથી તેને જુદું કહ્યું નથી અજ્ઞાનનો નાશ જ્ઞાના વરણીનો અભાવ સૂચવે છે નિદ્રાનો વિન્હ દર્શનાવરણીનો અભાવ સૂચવે છે બીજા બધા દોષોનો વિરહ મોહનીય કર્મનો સર્વથા વિનાશ સૂચવે છે, તેમજ અવિરતિનો પણ અભાવ સૂચવે છે

બીજી રીતે પણ અઢાર દુષણ કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે છે—

અદાર દુષણ વિષે કવિતા

સોના

દાન લાભ ને ચોરો ને, ભોગ અને ઉપભોગ, અતરાય જે તેમના, હામ્યનહો વગી યોગ	૧
નતિ અરતિ લય શોક ને, નિદ્રા ને વગી કામ, મિથ્યા ને અજ્ઞાનના, તે પછી નિદ્રા નામ	૨
અવિનતિ રાગ અને વગી, દ્રેષ અતિ દુ ખખર, નિતવન કદિ ન ધારના, દુષણ એવ અદાર	૩

પુષ્પ પાચસુ

સફદેવના જુદા જુદા નામો

અદાર પ્રકાના દુષણો અનવાધી આત્મામાં અનેક પ્રકારની શક્તિઓ પ્રગટી નીકળે છે એ જુની જુની શક્તિઓ ઉપરથી અફદેવને જુદા જુદા નામથી ઓળખાયા આ ૪ છે નમકે -

(૧) પરમાત્મા-અફદેવનો આત્મા પરમહયામાં છે, માટે તે પરમ (શ્રેષ્ઠ) આત્મા=પરમાત્મા કહેવાય છે

(૨) જિન-અફદેવે ગધા કર્મોને છૂટી લીધેલા હોય છે એટલે તેઓ જિન કહેવાય છે

(૩) પરમેશ્વર-સફદેવની તત્તા પોતાની અનન્તશક્તિથી સર્વ થયેલા છે માટે એને સદુથી શ્રેષ્ઠ ગાન્યકર્તા ' પરમેશ્વર ' કહેવાય છે

(૪) વિષ્ણુ-અફદેવ પોતાના અનન્ત શુભોદી સર્વ રથોને વ્યાપી રહેલા છે એટલે તેમને વ્યાપી રહેનાર અર્થાત્ વિષ્ણુ કહેવાય છે

(૫) શિવ-સદ્દેવ પોતાના જનલત જીવનથી અનેક જીવોનું કલ્યાણ કરનાર થાય તે એટલે તે આક્ષાત્ર કલ્યાણ=શિવ કહેવાય છે

(૬) ચતુર્ભુજ-સદ્દેવમા શુદ્ધ દર્શન, સર્વ વિષયોનું જ્ઞાન, નિર્મળ આગ્નિ અને અનંત શક્તિ એમ ચાર ભુજઓ રૂપી ચાર શક્તિઓ પ્રગટ થયેલી છે, એટલે તે ચતુર્ભુજ કહેવાય છે

આવા અનેક નામોથી તે ઓળખાય છે, પરંતુ આપણી અને તેમની વચ્ચે મહત્વનો ભેદ બતાવતું એક નામ છે જેનું રહસ્ય આપણને સહુથી વધારે ઉપકારી થઈ પડે છે, તે નામ અગિહ ત છે એનો સાદો અર્થ શત્રુને જીતનાર એવો જ વાય છે, પરંતુ એના ઉંડાણમા ધણું રહસ્ય ભરેલું છે

આપણા આત્મામા ગહેલી અનંત શક્તિઓ પર રાગ અને દ્વેષ નામની બે વૃત્તિઓ એવી રીતે વીંટળાઈ ગયેલી છે કે તે શક્તિઓને બહાર આવવા દેતી નથી, તેથી એ બે વૃત્તિઓને આપણી સહુથી મોટામા મોટી શત્રુ ગણવામા આવે છે એ શત્રુઓપર મદ્દેવે વિજય મેળવેલો એટલે સદ્દેવનું અરિહ ત શબ્દવડે સ્મરણ કરવાથી આપણને એમની વિશેષતાનું ખરાબર ભાન થાય છે અને અતરના શત્રુઓપર વિજય મેળવવાનો ઉત્સાહ પ્રગટે છે, માટે આ નામથી જ જ્ઞાનીઓ તમને વિશેષ ઓળખે છે તેમના બાર શુભો છે, તેમના મંદિરને મદ્દેવ મંદિરનું કહે છે

પુષ્પ છંદુ

સદ્દેવના બાગ ગુણ વિષે.

કવિના ભુવંગી

ગુણો બાગ અર્હ તના નિત્ય જાગે,
સદા સાવધી અતરે ત પ્રમાણે,
પ્રભુ પ્રાનિદાયો^૧ સદા આઠ પાર,
અતિશયરે વળી જાગ્યી તે વિદારે. ૧

૩ અશોકે નહે આશયી ષ્ટદેવ,
કરે પુષ્પવૃષ્ટિ થી દેન રવા,
ધ્વનિ દિવ્ય ધાયે વર્જિ આમને,
દષ્ટે રમ્ય સિદ્ધાનને દેવ તને. ૨

પ્રમત્રો મુલામને તન બાગ,
લવા લેનીતા નાદ ધાયે વધાર,
બની બન ધાયા પ્રભુતા જણાયે,
ફેડા પઆલો તે પ્રાનિદાયો જણાયે. ૩

દેવ.

૧ અપાય અપગમ એક જ્યા, અતરાયનો નાશ,
રજાનાતિશયે જ્ઞાનનો, પૂર્ણ બને જ પ્રકાશ. ૧

૧ પ્રાનિદાય-એને તીયર પ્રભુની માથે રતેનારી માના ૨ આર
અતિશય-અમતકારી ગુણ ૩ ૪ સોપાનવતુ રક્ષ ૫ દેવદેવ-દેવેના પછ દેવ.
૫ આઠ પ્રાનિદાય આ પ્રમાણે-૧ આગેપાનવતુ રક્ષ, ૨ પુષ્પવૃષ્ટિ ૩
દિવ્ય ધ્વનિ ૪ આમર ૫ સિદ્ધાન, ૬ આમડન, ૭ નોખત-મેરી
(દેવડુબી) અને ૮ છત્ર

૧ અપાય અપગમ નામે પહેલો અનિશય છે, તેથી કરીને બધી
બનના અતરાયનો નાશ થત જાય છે

૩ પૂજાતિશયે પૂજ્યતા, ત્રણ જગતમા થાય,
 ૪ વચનાતિશયે વચન જે, સર્વથકી સમજાય ૨
 પ્રાતિહાર્ય છે આઠ ને, અતિશય ગણતા ચાર,
 શ્રી અરિહંતજીના થયા, તે મધજા ગુણ બાર ૨

પુણ્ય માતમુ.

અરિહંતનું મંદિર.

મદ્દેવનું મંદિર એટલે અરિહંતનું મંદિર, એ આપણે જોઈ
 ગયા, પણ અમુક મંદિર અરિહંતનું છે કે જીનનાં ડોઢનું છે, તે
 ઓળખવા માટે પણ કેટલીક નિશાનીઓ જાણી લેવી જોઈએ

અરિહંતના મંદિરને દુબી ઓળખનાની નિશાની મંદિર ઉપ-
 નો ધ્વજદંડ છે જીનના બધા મંદિરોના ધ્વજદંડ કરતા એની
 રચના બુદ્ધા પ્રકારની હોય છે, એટલે તે ઓળખાઈ આવે છે અન્ય
 મંદિરોમા કોઈ ધ્વજદંડ ઉપર તિક્ષ્ણ લાલો હોય છે, તો કોઈ
 તદ્દન સાદો હોય છે, તો કોઈ ઉપર ત્રિશૂળનું ચિહ્ન હોય છે,
 પણ અરિહંતના મંદિર ઉપરના ધ્વજદંડને અગ્ર ભાગે પાટલી હોય
 છે જે સિદ્ધશિલા કે મોક્ષધ્યાનનું સૂચન કરે છે એની નીચે નફેદ
 અને લાલ પટાવાળો ધ્વજ હોય છે જેમા ત્રણ કે પાંચ પટ્ટા હોય છે
 એ ધ્વજદંડ ઉપરથી અરિહંતનું મંદિર તરત જ ઓળખાઈ જાય છે

અરિહંતના મંદિરનું ચિખર લગભગ જીનના બધા મંદિરો
 માફક કમળના ટોડાને આકારે હોય છે, જે ભક્તિના ધ્યાનનું
 સૂચન કરે છે

૨ જ્ઞાનાનિશયથી પ્રભુમા જ્ઞાનનો પૂર્ણ પ્રકાશ પ્રગટ થાય છે
 ૩ પૂજાતિશયથી પ્રભુ ત્રણ જગતમા પુજ્ય થાય છે
 ૪ વચનાતિશયથી પ્રભુના વચન સર્વભાષામા સમજાય છે

આ મિલાય પાને ગયા પડી અરિહતના મહિને ઓળખવાની મુખ્ય નિશાની તેની બારશાખો છે તે બારશાખ ઉપર મધ્યભાગમાં કેતરેલી પર્વ કામને બેઠેલી પ્રતિમા હોય તો તે અરિહતનું મહિર જાણવું પણ બે બેઠેલી પ્રતિમાને ખાતે જોઈને રાય તો તે મહિર જુઠ્ઠું હોવું જોઈએ

અરિહતના મહિરોની બાધતી અનેક પ્રકારની હોય છે કેટલાક ચોમુખ મહિરોને ચારે દિશાએ ઠાર હોય છે, કેટલાક મહિરોમાં ગભારા આગળ રગમડપ તથા વિરાગ નૃત્યમડપ હોય છે, તેના કુતો ચોક હોય છે તે તેના કુતી દેવકુલિકાઓ હોય છે, જ્યારે કેટલાક તદ્દન આધારણ હોય છે

આ મહિરો લોકડા કે પત્થરોથી બાંધેલા હોય છે અને કેટલાક ઉપર આરસ, કિમ્બી પત્થરો, મીનાકામ, મોનાબાદીનું કામ કે રત્નનું જડાવખમ પણ કરેલું હોય છે ઘણા મહિરોની દિવાલો તદ્દન માટી હોય છે તો કેટલાક ઉપર વૈનગ્ય લાવના જન્માયે તેવા ચિત્રો પણ દોરેલા હોય છે અથવા છતમાં ડોળી કાઢેલા હોય છે

આ મહિરોને વનરાજીથી વિભવિન શાળ ગિરિમૃગપર, ખજાણા નાદ દરવી મરિતાના તટપર, હિલોળા દેના સંદોષોની પાળ ઉપર, ગેળી ગાન કરતા સાગરના મહાતટ ઉપર, ફલકુલથી ભરી પડતા બાગબગીચામાં કે જનસમૂહથી ઉભરાતા શહેરોમાં બાંધવામાં આવે છે, પણ દરેક મથળે ચૈત્યનું વાનાવરણ પવિત્ર રહે એવી ખાસ કાળજી લેવાય છે

આવા મહિરોને જિનાવય, જિનધગ, વમહિકા, જિનમહિર, અર્હમનન, દહેગસર અથવા ચૈત્ય તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે

પુબ્ધ આઠમુ.

ચૈત્ય પ્રકાર અને પ્રતિષ્ઠા.

ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ અરિહંતની પ્રતિમા પણ થાય છે ચિત્ત એટલે જ્ઞાન અને તેનો જે ભાવ તે ચૈત્ય-અગિહંતો પ્રત્યેનો ભક્તિભાવ તે ચૈત્ય ભક્તિભાવ પ્રદર્શિત કરવા કરેલું રૂપ તે ચૈત્ય.

અગિહંત સિવાય બીજી દશામા રહેલાનું ચૈત્ય અર્થાત્ ગિંબ પૂજા માટે યોગ્ય ગણાતું નથી

અરિહંતના ગિંબ મુખ્ય બે પ્રકારે કરવામા આવે છે એક પરિઠર મહિત અને બીજું પરિકર વિના

પરિકરનો અર્થ પરિવાર થાય છે અગિહંતો જ્યારે જગત્ પર ધર્મની ઘોષણા કરતા વિચરતા હોય છે ત્યારે તેમનો પ્રભાવ દર્શાવનારી આઠ વસ્તુઓ જોવામા આવે છે અશોઽવૃક્ષ, દેવતાઈ કુલોનો વરસાદ, દિવ્યધ્વનિ, આમર, લબ્ય આસન, લામ ડળ, દેવદુહી અને છત્ર આ વસ્તુઓને પ્રાતિહાર્ય કહેવાય છે એ પ્રાતિહાર્યોનો ભાવ દર્શાવનારો જે શિલ્પકામ તે પરિકર કહેવાય છે

પરિકરવાળી મૂર્તિ તીર્થ કરદશાનો ભાવ બતાવનારી ગણાય છે, જ્યારે અપરિકરવાળી મૂર્તિ તીર્થ કરની સિદ્ધદશા બતાવનારી ગણાય છે

આ મૂર્તિઓમા મુદ્રા પણ બે પ્રકારની હોય છે એક સિદ્ધાસન-મુદ્રા અને બીજી કાયોત્સર્ગમુદ્રા જે મૂર્તિ પલાઠી વાળીને એટલે ડાળા પગ ઉપર જમણા પગ અને જમણા પગ ઉપર ડાળો પગ ચડાવીને બેઠેલી હોય અને બન્ને હાથની હથેલીઓ ઉપરાઉપરી મૂકેલી હોય તે સિદ્ધાસનમુદ્રા કહેવાય છે અને જેમા પ્રતિમા કાયોત્સર્ગમા બન્ને હાથો સીધા ઇશ્વર ડ જેવા રાખીને ઉભેલી હોય તે કાયોત્સર્ગમુદ્રા કહેવાય છે

પ્રત્યેક પ્રતિમાની નીચેની જેરકમા એક ચિહ્ન દેાડેલુ હોય
 જેને લઇને કહે છે છઠ્ઠી અષ્ટમર્ષિણીમા યજ્ઞ ગયેલા ૨૪
 તીર્થ કરોના લઇને નીચે મુજબ છે -

(૧) સપ્તભદ્રેવ-વૃષભ	(૨) અગ્નિતનાય-હાથી
(૩) મહાવનાય-પોટો	(૪) બાલન દત્ત-વાદરો
(૫) સુમતિનાય-કોચ	(૬) પદ્મપ્રભ-પદ્મ
(૭) સુપાર્શ્વનાય-સાધીઓ	(૮) ચંદ્રપ્રભ-ચંદ્ર
(૯) મુવિધિનાય-મગર	(૧૦) શીતલનાય-ગ્રીવત્સ
(૧૧) શ્રેયામનાય-ગેટો	(૧૨) વામુપુત્રનાય-પાટો
(૧૩) વિમળનાય-સુવર	(૧૪) બલ તનાય-ગકરો(બાજ)
(૧૫) ધર્મનાય-વજ્ર	(૧૬) શાન્તિનાય-મૃગ
(૧૭) કુશુનાય-ખોડો	(૧૮) અરનાય-નંદાવર્ત
(૧૯) મહિનાય-કુલ	(૨૦) મુનિમુલન કચ્છપ(કાચબો)
(૨૧) નમિનાય-નીનુ કમળ	(૨૨) નેમિનાય-શંખ
(૨૩) પાર્શ્વનાય-માખ	(૨૪) મહાવીરશ્વામી-ચિહ્ન

આ આવીસ તીર્થ કરો સિવાય વર્તમાનકાળમા વિચરતી ગ્રંથેલા
 વીસ તીર્થ કરોની પણ પ્રતિષ્ઠા કે વામ્ય આરે છે અને કેટલાક
 સ્થળે તેા ઉલ્લેખ ૧૭૦ જિનનો યજ્ઞ પ્રતિષ્ઠા થાય છે

આ પ્રતિષ્ઠાના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે

- (૧) વ્યક્તિપ્રતિષ્ઠા
- (૨) મેનપ્રતિષ્ઠા
- (૩) નકાપ્રતિષ્ઠા

બ્યારે કોઈ એક તીર્થ કરતી પ્રતિષ્ઠા થાય ત્યારે તે વ્યક્તિ
 પ્રતિષ્ઠા કહેવાય છે

જ્યારે ચોવીશે તીર્થ કંગેની પ્રતિષ્ઠા થાય ત્યારે તે ક્ષેત્ર-પ્રતિષ્ઠા કહેવાય છે

જ્યારે ૧૭૦ જિનની એક સાથે પ્રતિષ્ઠા થાય ત્યારે મહા-પ્રતિષ્ઠા કહેવાય છે

પુખ્ત નવસુ.

ચૈત્યવદન.

અરિહંતનું આગધન કરવા માટે માણુએ જુદા જુદા અનેક રત્નાઓ લીધેલા જોવાય છે કોઈ એનું મનથી અમરણ કર્યા કરે છે તો કોઈ 'હે નાથ ! તુહી મત્ય ' કહી શબ્દદ્વારા એને મ ભારે છે, કોઈ એના નામનો માળાદ્વારા જાપ કરે છે તો કોઈ પુસ્તકો વાચીને એના નામને યાદ કરે છે, પરંતુ એ બધામાં અરિહંતની પ્રતિમાદ્વારા અરિહંતનું જે ધ્યાન ધરવામાં આવે છે તેની અમર આત્માપર બહુ ઉંડી વાય છે અરિહંત પ્રત્યે જે પૂજ્યભાવ પ્રતિમાદ્વારા ઝેળવાય છે તે કેવળ શબ્દોચ્ચારથી કે એમના વિષે વાચી જવા માંડી કેળવાતો નથી એમની ગૌરવાન્વરીમાં જાણે એમનું જ દર્શન થતું હોય એવો ભાવ તેમની પ્રતિમાથી આપણા મનમાં ઉત્પન્ન થાય છે

આપણા હંમેશના અનુભવમાં પણ આ વસ્તુ આપણે જોઈ શકીએ છીએ ધારો કે આપણા જે દિલોજાન દોમ્ન જુદા જુદા કારણોથી અવગાન પામ્યા હવે એક મિત્રની દુખી કે એવું કશું આપણી પાને નથી જ્યારે બીજા મિત્રની દુખી અને સુદર આગનું જન્મ (મૃત્તિ) આપણી પાને છે હવે , મિત્રો આપણને પ્રિય છે એથી જન્મેનું અમરણ થયા

પરન્તુ જે મિત્રની કાંઈ પણ નિશાની આપણી પાને નથી તેના
રૂપરંગ ધીમે ધીમે આપણી અમરણશક્તિમાથી ભુસાઈ જશે
અને તેનું નામ પણ વિસગઈ જશે, જ્યારે બીજા મિત્રના છબી
તથા બચ્ચ જ્યારે જ્યારે આપણે જોઈશું ત્યારે ત્યારે તે આપ
ણને યાદ આવ્યા કરશે

આ જ મુજબ અરિહત દેવની સાચી આરાધના કરવા માટે,
તેમના પ્રત્યેનો પૂજ્યભાવ બહુ ઉંચી હદે ડેળવવા માટે તેમની
પ્રતિમાદ્વારા આરાધના કરવી એ સહુથી સુઠર રમ્તો છે, અને
એથી જ જ્ઞાનીઓએ એ માટે એક યોજના ઘડેલ છે જેને ' ચૈત્ય
વદન ' શબ્દથી ઓળખવામા આવે છે

' ચૈત્ય ' એટલે જાગૃતની પ્રતિમા અને વદન એટલે તેના
પ્રત્યે બતાવવામા આવતા પૂજ્યભાવ, અર્થાત્ અરિહત પ્રત્યેનો
પૂજ્યભાવ બતાવવાની જે ક્રિયા તે ચૈત્યવદન

પુષ્પ દશમુ

પ્રણામ અને પૂજા

કોઈ પણ વ્યક્તિ તન્હ સામાન્ય પૂજ્યભાવ બતાવવો હોય
ત્યારે પ્રણામ કરવામા આવે છે અને વિશેષ પૂજ્યભાવ બતાવવો
હોય ત્યારે તેની પૂજા કરવામા આવે છે

પ્રણામના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે -

(૧) અજવિભદ્ર પ્રણામ.

(૨) અર્ધાવનત પ્રણામ

(૩) પચાગ પ્રણામ

- (૧) બે હાથની અજલિ બેડી તેને લલાટે લગાડવી, તેને અજલિગદ્ધ પ્રણામ કહે છે
- (૨) કમ્ભ ઉપરનું અર્ધ ચગીર નમાવવું તથા ભૂમિને હાથથી સ્પર્શ કરી લલાટે લગાડવો તેને અર્ધાવનત પ્રણામ કહે છે
- (૩) બે ગોઠણ, બે હાથ અને મસ્તક એ પાંચને જમીનને અડાડીને નમસ્કાર કર્યો તેને પચાગ પ્રણામ કહે છે

આ ઉપગત જુદા જુદા દેગના ગિવાજ પ્રમાણે પ્રણામના બીજા અનેક પ્રકારો પણ જોવામા આવે છે ઢોધ પોતાના મસ્તક ઉપરથી ટોપી નીચે ડાલે છે અને પ્રણામ ગણે છે, ઢોધ પોતાના જમણા હાથ ઉંચા કરી કપાગની જમણી શાળુએ અડાડે છે અને પણ પ્રણામ કહે છે એજ રીતે મામમામા નાક અડાડવા, પગ ઉંચા કરવા વગેરે પણ પ્રણામના પ્રકાર છે

પ્રભુપૂજના પણ મુખ્યત્વે ત્રણ પ્રકાર ન —

(૧) અગપૂજ

(૨) અગ્રપૂજ

(૩) ભાવપૂજ

અગપૂજ એટલે પ્રભુના અગનું અર્ચન કરવું

અગ્રપૂજ એટલે તેમની આગળ ઉત્તમ પદાર્થો અર્પણ કરી દેવા

ભાવપૂજ એટલે તેમના શુભાનુ ચિંતનન કરવું

પુષ્પ અભ્યારમ્ભ

જિનપૂજા વિષે કવિતા.

જુનગી ૭૬

- કરી જ્ઞાન ને શુદ્ધતાથી શરીરે,
પછી જ્યેષ્ઠમાહે ધરો પાપ ધીરે,
ધરો મલ સામગ્રી સર્વે ન જુની,
કરો ભાવથી નિત્ય પૂજા પ્રભુની ૧
- ઉતારો પ્રભુનાજ નિર્માલ્ય અંગે,
પછી સ્નાત્રને આદરો એક રંગે,
કરો સ્નાત્ર સ્વતા મહા મત્ર ધુની,
કરો ભાવથી નિત્ય પૂજા પ્રભુની ૨
- અભિપ્રેક તારે કરો કળશ ધાગ,
ભની રીતથી ધારણે ભાવ સારા,
કરો લૂહણ શુદ્ધ રાખી વિભુની,
કરો ભાવની નિત્ય પૂજા પ્રભુની ૩
- પછી ચદને ચર્ચણે શુદ્ધતાથી,
કરી કેશરે તે સુગંધી મનાથી,
ધરો ધન્યતા ભવ્યતાથી અશુની,
કરો ભાવથી નિત્ય પૂજા પ્રભુની ૪
- પછી ધૂપ મારો સુગંધી પ્રચારો,
પ્રભુ ચર્ણ પુષ્પાન્તરિ મલ ધારો,
ધરો ભાવના અતરે જે અનૂની,
કરો ભાવથી નિત્ય પૂજા પ્રભુની ૫

સ્નાન વિલેપન ચક્ર વામ પુષ્પ પુષ્પમાલ,
 પચગી કુમ્ભ ને જરામનુ ચૂર્ણ છે
 આલના પુષ્પગૃહ પુષ્પના પગર અને,
 પુષ્પનણી આગી શુભ ગ્યનાવી પૂર્ણ છે
 અક્ષતના અષ્ટ મગજ ને ધૂપ ગીત નૃત્ય,
 વાજિત્ર એ પૂજા તણા મત્તર પ્રકાર છે
 એવી પૂજા અનુતણી પ્રાણી કરો પ્રેમ ધને,
 પ્રગટ પ્રભાવ એધી પુણ્યનો પ્રમાર છે

પુષ્પ જારમુ

અગ પૂજા

અગપૂજા કરવા માટે પ્રથમ માન વસ્તુઓ શુદ્ધ જોઈએ
 (૧) મન (૨) વચન (૩) કાયા (૪) ધન (૫) વસ્ત્ર (૬)
 પૂજાના ઉપકરણ (૭) ભૂમિ

૧ મનની શુદ્ધિ એટલે જોઈ પણ પ્રકારના ખરાબ વિચારો
 ન કરવા

૨ વચનની શુદ્ધિ એટલે જોઈપણ પ્રકારનું અયોગ્ય વચન
 ન બોલવું

૩ કાયાની શુદ્ધિ એટલે જ્યેષ્ઠાપૂર્વક સ્નાન કરવું

૪ વસ્ત્રની શુદ્ધિ એટલે નિર્દોષ અને સ્વચ્છ ધોયેલા વસ્ત્ર પહેરવા

૫ ધનની શુદ્ધિ એટલે નીનિને રમ્તે કમાયેલા દ્રવ્યનો ઉપ-
 યોગ કરવો

૬ પૂજના ઉપગ્રહોની શુદ્ધિ એટલે હિંમા વિનાના અને પોનાની જ માલિકીના જળ, દુધ, ચદન, દેશર, પુષ્પ ધૂપ, દીપ અક્ષત, દ્રગ, નેવેગ્રાદિ ઉપકરણોનો ઉપયોગ કરવો.

૭ ભમિ શુદ્ધિ એટલે જમીન શુદ્ધ કરવી અથવા વાતાવરણ પવિત્ર રાખવું

આ માત્ર વસ્તુની શુદ્ધિ રાખનારો આ મા જ પ્રભુની અગ પૂજા કરવાનો ખરેખરો અધિભારી બને છે એક જાણુ મનમા મલિ ૧ વિચારો આગ્રતા હોય, મુખમાથી ગમે તેના વચનો બોવાતા હોય ને શરીર અપવિત્ર હોય તો પ્રભુની પૂજા કમ થઈ શકે ? વળી વસ્ત્ર પણ નિર્દોષ એટલે આધામા ઓઢી હિંમાથી તૈયાર થયેલા જોઈએ છીડા માગીને બનાવેલા રેશમી વસ્ત્ર પહેરીને પ્રભુની પૂજા કરવી ન જોઈએ

આ ઉપગ્રન્ત અગપૂજના ઉપગ્રહો પરીદવામા જે ધનનો ઉપયોગ થાય તે નીતિને ગ્રન્તે કરાચેડુ ટોડુ જોઈએ અનીતિની મેળવેલા ધનથી જો પ્રભુપૂજના ઉપગ્રહો પરીદવામા આવે અને તેનો ઉપયોગ થાય તો તે પ્રભુપ્રતિમાની પૂજા નહિ પણ આશા તના થઈ જણાય

એ જ રીતે પૂજના ઉપકરણો દેશર, ચદન, જામ, ભૂપાલ, અગીરચન પુષ્પ વગેરે પણ શુદ્ધ અગ્રહે આધામા ઓઢી હિંમા વાગા ને સ્વચ્છ જોઈએ

ભમિ શુદ્ધિમા પ્રભુપ્રતિમાની આમપામની જમીન અને વાના વચ્ચે સુધક, સ્વચ્છ ને દોષ રહિત જણુ જોઈએ આ માત્ર જામતોની શુદ્ધિ સાચવવા પૂર્વક નીચેની રીતે અગપૂજા કરવી જોઈએ

પ્રથમ જયજ્વાપૂર્વક નાહીને નૈયાર થઈ શુદ્ધ ધોતિયુ પહેરુ તથા ઉત્તરામન નાખવું પછી એક યાગમા પૂજના ૬ યજ્ઞેસર,

ચ દન, બગમ, પુષ્પ, ધૂપ, દીપ, અક્ષત અને કંઈ ચણી નાણું
ને ફળ નૈવેદ્ય લેવા હાથમા એક શુદ્ધ જળનો લોટો રાખવો. પછી
અરિહંતની પૂજા કરવાની અમૂલ્ય ઘડી પ્રાપ્ત થઈ તે માટે પોતાની
જાતને ભાગ્યશાળી માનતા જિનમંદિર લાણી પગલા લગ્વા

સ્ત્રીમા ટોઈની માથે મમાગ્યવહારની વાતો કઢવી નહિ,
જયણાપૂર્વક ચાલતા મંદિરે પહોંચવું, ત્યાં જઈને શુદ્ધ જળથી
પગ ધોઈ મંદિરના ઠાગ આગળ આવવું અને ત્યાં 'નિમ્મીહિ' શબ્દ
જોલવાથી પ્રવેગ કરવો આ નિમ્મીહિ શબ્દ જોલવાથી
એક જાતની પ્રતિજ્ઞા થાય છે કે 'મેં હવે મધ્યમી ગૃહવ્યવહારની
વાતોનો ત્યાગ કર્યો છે' પછી મંદિરમા જઈ તેની આમપામ
કરી તેની ન્યવધતાનું નિરીક્ષણ કરવું ટોઈ ન્યજે જ્યારે દેખાય
તો ઉપાડી લેવો ટોઈ ભાગ નર્જરિત થઈ ગયો હોય તો તેને
મમગવવાનો વિચાર કરવો, તેમ કરવાની ટોઈને મૂચના કઢવી
પછી મુખે આઠ પડો ખેસનો છેડો કે કમાલ બાધી શુદ્ધ કેમર કે
ચ દન આગમિયાપર ધમ્મીને તૈયાર કરવું તેના બે ભાગ કરી એક
નાના ભાગથી પોતાના કપાળમા વર્તુલ આઠારનું તિલક કરવું
અને હાથ સ્વચ્છ કરી બીજું કેમર કે ચ દન લઈ રગમ ડપમા
પ્રવેશ કરવો ત્યાં પ્રવેશ કરતા પણ 'નિમ્મીહિ' શબ્દ જોલવો
આ નિમ્મીહિ શબ્દથી પહેલા કરતા વધારે આકર્ષી પ્રતિજ્ઞા વાય
છે કે 'હવે પ્રભુપૂજા મિવાય દરેક જાતની જિનમંદિર સંબંધી
પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કરું છું' પછી ગલાનમા પ્રવેશ કરીને પ્રતિ-
માશુપન્થી ઘરેણા ઉનાળવા તથા મોરપીંછથી માચવીને વાગી
કુલ ઉનાગે લેવા ટોઈ મૂશ્મ શુભરતુ જણાય તો તેને
માચવીને મુપડીમા લઈ ટોઈનો પગરવ ન હોય ત્યાં સલાળ-
પૂર્વક મૂંછી દેવા પછી પચામૃત એટલે ગાયનું દૂધ, દહીં, વી,

માફર અને પાણીવટે કમચ ભરી તે વડે જળનો અભિરેક કરવો
એ અભિરેક કરતી વખતે નીચેના શબ્દો બોલવા -

‘ ૐ હ્રીં શ્રીં પદ્મપુરુષાય પદ્મેશ્વરાય જન્મજન્મ-મૃત્યુનિવાર
ણાય લીમત નિનેન્દ્રાય નમઃ યજ્ઞમહે મ્યાદા ’

પછી ચોખા પાણીથી પ્રક્ષાલન (પખાવ) કરી એમ છતાં
જે કુશર વિગેરે નદી નયુ હોય તો વાગાકુ-ગીથી નાચવીને તે
માફ કરવું ત્યારબાદ ત્રણ અંગુલજાવડે પ્રતિમાએને ચાક
કરવા અને પમાસણને પાન/૧૬જા વડે ચાક કરવું

ત્યારબાદ તૈયાર કરેલા ધનસા-વિગેરેથી જિનજિ બને આખે
શરીરે વિવેપન કરવું પછી ડમર કે ચદનથી પ્રથમ પ્રભુના
જમણા અશુભે તિલક કરી પછી ડામા અશુભે તિલક કરવું
અને ત્યારબાદ જમણા અને ડામા કાચિતો, જમણા તથા ડામા
હાથના કાંઠે તથા ખભે, મસ્તક પરની શિખાએ, કપાળમા કાંઠે,
દૃઢય ઉપર અને નાભિ ઉપર તિલક કરવા ત્યારબાદ જમણાપૂર્વક
હાથેના કુલ અડાવવા આ બધો વખત મોન રાખવું

અંગપૂજા કરતી વખતે અરિહત પ્રતિમામા ત્રાણ પ્રમારની
અવસ્થા જાણવી

(૧) પિંડ-ય, (૨) પદ્મ-ય (૩) પાત્રી-ય

પિંડ-ય અનન્યામા અરિહત દેવના કલ્પનાન યથા પહેલાના
જીવનનો વિચાર કરવો

પદ્મ-ય અવસ્થામા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત ની અગ્નિ-ય પદે બિરા
જેલ મિથિનો વિચાર કરવો

પાત્રી-ય જાવનામા તીર્થ કર લગવાનનું નિવાળ યથા પછી
જે સિદ્ધાવન્યા પ્રાપ્ત થઈ તેનો વિચાર કરવો

તોડ-આ પૂજા કરતી વખતે પૂર્વોક્ત મન આગ જળને દોણે
ચલ તેમજ પુષ્પ શબ્દ બોલીને બોલવા

અગ્રપૂજા

અગ્રપૂજા પૂજી થયા પછી અગ્રપૂજાનો આરભ થાય છે જેમા ઉત્તમ ઉત્તમ વસ્તુઓને અરિહંત ચરણે અર્પણ કરી દેવાની યોજના છે જીવિનમા ધનને પણ અરિહંતની સેવનાના પ્રચાર માટે અર્પણ કરી દેવું એજ ખરી અગ્રપૂજા છે જેઓ એટલી ભારે વસ્તુઓથી અગ્રપૂજા ન કરી ગકે તે એમની આગળ શક્તિના પ્રમાણમા ધૂપ, દીપ, ફળ, નૈવેદ્ય, અક્ષત, આભરણ, છત્ર, ચામર, દર્પણ વિગેરે વસ્તુઓ ધરી દે ! તે એવી ભાવનાથી કે 'સ સારની આ સઘળી મુખમામત્રીઓ હે પ્રભુ ! તારા ચગ્ગમા અર્પી' દઉં છુ અર્થાત્ તેમના પરના મોહનો ત્યાગ કરૂં છુ આપે આ બધી વસ્તુઓનો ત્યાગ કરીને જે ઉત્તરવળ જીવનપથ દેખાડ્યો છે તેજ મારો પણ પથ હો ! '

આવી ભાવનાઓ ભાવતા ધૂપદાનીમા ધૂપ પ્રગટાવવો અને તેને પ્રતિમાજી આગળ કરી પ્રતિમાજીની ડાળી બાજુએ મૂકી દેવો ત્યારબાદ ધીનો દીપક પ્રગટાવવો અને તે પ્રભુપ્રતિમાની જમણી બાજુએ મૂકવો ત્યાગબાદ ચામર વીંઝવો અને ગભારા-માથી બહાર નીકળી રંગમ કપમા આવવું ધૂપ દીપ પૂજા પણ ગભારાની બહાર રહીને કરવી

અહીં છુટા વસ્ત્રથી બાજેઠને માફ કરી તેનાપર અખંડ અક્ષતથી (ચોખાથી) સાથીઓ કરવો ન દાનર્ત્ત સાથીઓ આવડે તો ન દાવર્ત્ત અને માદો આવડે તો સાદો કરવો તેના પર ત્રણ ગોળ દગલીઓ કરવી અને તેના પર અષ્ટમીના ચંદ્ર જેવો આકાર કાઢી તેની ઉપર એક જિંદુનો આકાર ઝાઢવો

આ આખું ચિત્ર અરિહંત ભગવાને ઉપદેશેલા ધર્મભાવનાની સદા ॥ એનો અર્થ બહુ સમજવા લાયક છે

સાથીઆની ચાર રેખાઓ મનુષ્ય, તિર્યચ, નારકી

દેવ એ મ સાગ્ની ચતુર્વિધ ગનિનું સૂચન કરે છે આ ચતુર્વિધ સમારંભથી છુટવા માટે જો કાઈ સાર એ વધારે હોય તો તે ઉપર ઠરેલી ૪૭ ગોળ દગલીઓ રૂપી ત્રણ રત્ન છે તે ત્રણ રત્નના નામ (૧) સમ્યક્ દર્શન (૨) મમ્યક્ જ્ઞાન (૩) મમ્યક્ ચારિત્ર છે અને તેના ક્રમરૂપે ઉપર બતાવેલા અર્થ વદ્રાકાંડ ૩૫ સિદ્ધ શિલાનું ન્યાન પ્રાપ્ત થાય છે અને તેની ઉપર જેલો ગિન્દુની જેમ આત્મા તેમા સિદ્ધના જીવ તરીકે માદિ અનંત કાળ સુધી પોતાની મહાજ ચિનિમા વામ ઠરે છે

આ માથીઆ ઉપર જે સિદ્ધશિવાના ન્યાન ઉપર કાઈ મૂકવું જોઈએ પણ યાદ ગણવું જોઈએ જે જે કાઈ ચીજ મૂકીએ તે મારી અને ભાવપૂર્વક લાવેલી હોવી જોઈએ જહામ ખોટી ન આવે, પૈસા, બેઆની, પાનવી કે કપિયો ધાનેવો કે ખોટો ન જોઈએ કાળ પણ વામી જે લવકુ ન જોઈએ નૈવેદ્ય શ્રેષ્ઠ જોઈએ તેમા અગ્નિક ઉપર કાળ મૂવું અને સિદ્ધશિવાની આદિતિ ઉપર નૈવેદ્ય મૂવું ૪૭ દગલી ઉપર નાણું મુકવું

ઉત્તમ દ્રવ્યથી કરેલી અગ્નિપૂજા આત્મી મમારના ભોગ્ય પદાર્થોપત્યેની આમંત્રિ ઓડાવે છે ને દેવવંશ સાચી અર્પણ તાનો પાક ગિખવે છે

— ભાવપૂજા —

અગ્નિપૂજા પૂરી થયા પછી ત્રીજી 'નિસીદિ' બોવવામા આવે છે એટલે દ્રવ્યપૂજા સળધી પણ હવે બધી પ્રવૃત્તિનો ત્યાગ કરવામા આવે છે ને કેવળ ભાવપૂજામા જ રહેવાનો નિશ્ચય થાય છે

ભાવપૂજામા બોવવાના સૂત્રોનો આખો ક્રમ પૂર્વપુરોષોએ નક્કી કર્યા છે પરંપરાગત તે આજે જે નંદપમા મચવાઈ નહો છે, તેનો વિધિ નીચે મુજબ છે

(૧) પ્રથમ ત્રણ ખમાસમણા દેવા

(૨) પછી ' ઇચ્છાકારેણ મદ્દિમહ ભગવન્ ! એત્યવદન કર્તું ? ' એવો આદેશ માગી નીચે બેસવું જેમા ડાબો ઠાંચણ ઉભો રાખવો અને જમણો ઠાંચણ નીચે સ્થાપવો અથવા બેને ઠાંચણ જમીનપર નમાવવા હાથની અજલિ જોડી લલાટે લગાડવી

(૩) ' જગચિંતામણિ ' એત્યવદન કહેવું બે એ ન આવડે તો ' મહાકુશલવત્રી ' રાજથી ગરબતી લઘુસ્તુતિ કહેવી અને શુજરાતી, હિન્દી કે મગઠીમા બનાવેલું ડોઘ પણ ભાવભર્યું એત્યવદન કહેવું

(૪) ત્યારપછી ' જ કિંચિ ' મૂન બોલવું

(૫) પછી ' નમુશ્ચુપા ' મૂન બોલવું

(૬) ત્યાર બાદ ' જાનતિ ચેઈઆઈ ' મૂન બોલવું અને એક ખમાસમણા હળ ' જાવત ડવી માફ ' મૂન કહેવું

(૭) ત્યારબાદ ' નમોઽર્હતનિહાચાર્યોપાધ્યાયમર્વનાધુ-
વ્ય ' સૂત્ર બોલી સ્તવનનો પ્રારંભ કરવો સ્તવન બાદ મધુર
સ્વરે અને ગગમા બોલવું અને તેનો વિષય જિનેશ્વરના શુભોનો
હોવો જોઈએ તે લક્ષમા નખવું નિયિના, તીર્થના કે દેવળ બાદ
ભાવના વર્ણનોનાના સ્તવનો ભાવપૂર્ણમા બોલવા નહિ સ્તવન
ન આવડતું હોય તો ' ઉવસગહૃત સ્તોત્ર ' બોલવું

(૮) સ્તવન પૂરે થયા પછી બે હાથથી એકી અજલિ
કપાળે અડાડવી અને ' જય વીયગય ' સૂત્ર કહેવું ' આલવમ
બહા ' પદ પછી અજલિ પૂનવત્ એટલે ઠાંચણ ઉપર મૂકવી
સીવળે આ ગેતે હાથ ઉંચા કરવા નહિ

(૯) ' જય વીયગય ' સૂત્ર પૂરે થયા પછી ઉભા થવું
અને ' અરિહૃત ચેઈયાળ ' સૂત્ર બોલવું ત્યારબાદ ' અન્નત્ય

ઉસમિએણુ ' સૂત્ર જોલી એક નવકાગ્ને કાઉમ્સઝ કરવો તે પૂરે થના ' નમો અગ્નિવાણુ ' શબ્દ જોલી ' નમોઽર્હત્સિદ્ધા ચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્ય ' સૂત્ર જોલી ' કલાલુકદ ' સૂત્રની પ્રથમ ગાથા કહેવી અથવા મર્વમાન્ય અન્ય શ્રુતિ જોલવી

(૧૦) પછી એક જમામમણુ દર્ઠ પરચખાણુ કરવુ ચૈત્યવદનની અહીં પૂર્ણાહુતિ થાય છે

આ જઘા મૂત્રો જોવતી વખતે નીચેની બાળતો ખાસ લક્ષમા રાખવી.

(૧) શમ્બોના ઉચ્ચાં શુદ્ધ ઠગા

(૨) સૂત્રો પદ્ધતિમર અને શાન્તિપૂર્વક જોલવા જ્ઞે એકવા હોઈએ તો ચૈત્યવદન તથા સ્તવન બહુ જ મધુર અને ધીમા સાદે ગાવા જ્ઞે સમુદાય સાથે હોઈએ તો વડીલના આદેશ અનુસાર એક જણ સૂત્રો જોવે અને બીજા જઘા સાબળે સ્તવન જઘાએ એકજ મૂરથી ને ભક્તિભાવથી સાથે જોલવુ

ભાવપૂર્ણમા વપરાતા આ જઘા મૂત્રો ઉઠા રહ્યવાળા છે અને તે ' ચૈત્યવદન ' શબ્દથી ઓગળાય છે

હવે પછીના પાઠોમા એ જઘા મૂત્રોના મૂળપાઠ, અર્થ ને ભાવાર્થનો વિચાર કરીશુ

સૂત્ર-નિર્દેશ

જ્ઞાની પુરૂષો પોતાના આત્માનુલનને ઘોડા શબ્દોમા મૂકી દે છે આવા શબ્દોના મગ્ગહને સૂત્ર કહેવાય છે સૂત્રોમા એ ખૂબી હોય છે કે તેના પર જેમ જેમ વધારે વધારે વિચાર કરતા જઈએ તેમ તેમ તેમથી વધુને વધુ જાણવાનું મળે

આ ચૈત્યવદનમા પણ એજ રીતે જ્ઞાની પુરૂષોના ગ્થેલા સૂત્રો છે એ સૂત્રો જોલતા નીચેની વસ્તુઓ લક્ષમા રાખવી જોઈએ

(૧) સૂત્રોનો ઉચ્ચાર શુદ્ધ કરવો જોઈએ

(૨) સૂત્રો પદ્ધતિમર જોલવા, એટલે જે સૂત્રો છઠ્ઠખદ્ડ હોય તે છઠ્ઠની પદ્ધતિએ જોલવા, અને ગદ્યમા હોય તે ગદ્યના નિયમ મુજબ સપદાદિનો વિવેક કરીને જોલવા, પરંતુ કડકડાટ ગમે તેમ ન જોલવા

(૩) જોલતી વખતે અર્ધપર લક્ષ ગળવું

(૪) અર્થ પ્રમાણે હૃદયનો લાવ રાખવો

સૂત્રોના જુદા જુદા મગ્ગહને જુદા જુદા નામથી જોળખવામા આવે છે એમા કેટલાક નામો જે પ્રથમ શબ્દથી સૂત્ર શરૂ થતું હોય તે પરથી પાડવામા આવેલ છે, જ્યારે કેટલાક નામો તે સૂત્રમા જે શબ્દ હોય તે ઉપરથી એટલે તેના ગુણ ઉપરથી પાડવામા આવેલ છે, પરંતુ અહીં ચૈત્યવદનના લગભગ બધા સૂત્રો જે આદ્યશબ્દથી શરૂ થાય છે તેજ નામથી જોળખાય છે

હાલમા ચૈત્યવદનની ક્રિયામા ૧૧ સૂત્રોનો ઉપયોગ થાય છે તેનો અનુક્રમ નીચે મુજબ છે —

૧ પ્રારભિક વિધિસૂત્ર.

૨ જગત્ત્રિતામણિ ચૈત્યવદન.

૩ જ કિચિ

૪ નમુદ્યુણુ વા નાકમ્તવ

૫ જાવતિ ચેધઆર્જ

૬ જાવત કેવિ માહુ

૭ નમોઽર્હત

૮ ઉવમજાહર મ્તોત્ર

૯ જયવીયનાય સ્તુતિ.

૧૦ અગિહત ચેધઆણુ યા ચૈત્યમ્તવ (જેની સાથેજ 'અનત્ય' સૂત્ર જોડાય છે)

૧૧ કલ્પનાણક હ મ્તુતિ.

આમા 'જગત્ત્રિતામણિ' ચૈત્યવદનને સ્થળે અન્ય કોઈપણ ચૈત્યવદન જોનામા આવે છે અને એવા ચૈત્યવદનના પ્રાગભમ 'મકલ કુશલ વહી' નામક સ્તુતિ પણ જોડાય છે તેમજ 'નમોઽર્હત' પછી પૂવાચાર્ય રચિત જાવપૂર્ણ સ્તોત્રનો જોડાય છે, એટલે ચૈત્યવદન મળેથી વિચાર જતા, ઉપર કહેલા અસૂત્રો ઉપરાન્ત 'મકલ કુશલ વહી' 'ચૈત્યવદનો' અને 'સ્તવનો' વિષે પણ વિચાર કરવો ધરે છે

પ્રારંભિક વિધિસૂત્ર

દરેક ધર્મક્રિયાનો મુખ્ય હેતુ આત્માને મુક્ત લાવનામા નેહવાનો અને તેમા સ્વિગ્ન રાખવાનો હોય છે અને આ પગિ-
ણામ ત્યારે જ આવે છે કે જ્યારે કોઈ પણ ક્રિયા પોતાની
ધૃત્તિ અને સમજ પૂર્વક કરવામા આવે

પરંતુ મામાન્ય મનુષ્ય ધર્મક્રિયાનુ ઉડુ ગૃહ્ય એકદમ
પામી શકતા નથી એથી તેનુ ગૃહ્ય સમજનાને તેને ગુરુના
આલ્પનની જરૂર પડે છે, અને એથી જ મામાયિક, પ્રતિક્રમણ
તથા અન્ય ધાર્મિક ક્રિયાઓ ગુરુ સમક્ષ કરવાનુ શાસ્ત્રોમા
જણાવેલુ છે

જ્યારે એક મનુષ્ય તૈયાગ વધને ગુરુ મમીપ ધર્મક્રિયા
કરવા જાય ત્યારે પ્રથમ તેણે એ વિવેક ગણવેા નેહએ કે
ગુરુની સમાધિમા કોઈ પણ જાતનો ભગ ન થાય અને એથી
બહુ વિનય અને નમ્રતા પૂર્વક મહુવી પ્રથમ ગુરુની અનુગ્રા
મેળવવી નેહએ આથી અનુગ્રા મેળવવા માટે—

‘ ઇન્દ્રાકારેણ સદિમહ ભગવન્ ’ એ સૂત્રનો ઉપયોગ થાય છે

इच्छाकारेण (આપની) ઇચ્છા પૂર્વક

सदिसह

આજ્ઞા આપેા !

भगवन्

હે પૂજ્ય ! હે જ્ઞાનવત !

મતવળ કે હે પૂજ્ય ગુરુદેવ ! મારી માગણી માત્રથી નહિ,
કે દાક્ષિણ્યતાથી નહિ પણ આપની ઇચ્છા હોય તો મને
આપના ચરણે જેમી ધર્મક્રિયા કરવાની આજ્ઞા આપેા !

આ પછી જે ક્રિયા કરવી હોય તેનું નામ બોલાય છે જેમ કે —

‘ ઇરિયાવહિય પડિક્કમ્ ? ’ ‘ મુહપત્તિ પડિલેહુ ! ’ ‘ સામા
પિક્ક કર્ ? ’ વિગેરે અને ગુરુ તેને અનુજ્ઞા આપે છે આજ
રીતે ચૈત્યવદન જેવી પવિત્ર ધર્મક્રિયાના પ્રારંભમાં પણ એ
વિધિસૂત્ર વડે ભગવતની આજ્ઞા લેવાય છે જો કે ભગવત તેનો
પ્રત્યુત્તર આપતા નથી પરંતુ મુમુતુ આ માની પગમ ગુરુ
પ્રત્યેની અર્પણ બુદ્ધિનો એથી સ્વીકાર થાય છે આટલા વિધિ
સૂત્રના ઉચ્ચાર પછી મુખ્યત્વે જગતિતામર્ષિ કે અન્ય ચૈત્યવદન
બોલવામાં આવે છે

जगचिंतामणि चैत्यवंदन.

मूलसूत्र.

जगचिंतामणि ! जगनाह ! जगगुरु ! जगरक्खण !
जगप्रधन ! जगसत्यवाह ! जगभाजविअक्खण !
महात्रयसठविय—रूव ! कम्मठविणामण !
वडवीसपि जिणवर जयंतु अप्पडिहयसासण ! ॥ १ ॥
कम्मभूमिहिं कम्मभूमिहिं पढमसवयणि ।
उक्कोसय सत्तरिसय, जिणवराणविहरत लब्भइ ।
नवकोडिहिं केरलीण, कोडि सहस्स नव माहुगम्मइ
सपइ जिणवर वीस मुणि, विहु कोडिहिं वरणाणि ।
समणह कोडि सहसदुअ, धुणिअइ निच्चविहाणि ॥ २ ॥
जयउ सामिय, जयउ मामिय रिसह सत्तुजि ।
उज्जित पहु नेमिनिण, जयउ वीर सच्चउरिमडण,
मरुअच्छहिं मुणिसुवय, मुहरि पाम दुह दुरिअ खंडण ।
अवरविदेहिं तित्थयरा, चिहु दिसि विदिसि जिं केवि,
तीआणागयसपइअ, वदू जिण सत्तेवि ॥ ३ ॥
सत्ताणवइसहस्सा, लक्खा छपन्न अठ कोडिओ ।
वत्तिसय वासिआई, तिअ लोए चेइए वदे ॥ ४ ॥
पनरमकोडिसयाई, कोडि बायाल लक्ख अडवन्ना ।
छत्तीस महस अमिह, सामयचिम्वाई पणमामि ॥ ५ ॥

જગચિંતામણિ ચૈત્યવંદન.

અર્થ અને વિવેચન.

જગચિંતામણિ ચૈત્યવંદનની આર અગ્નિવાણી પ્રથમ દૂધા
ચોવીશે જિનેશ્વરોનું સામાન્ય ગુણથી જાણ કરવામા આન્યુ છે
એમા જિનેશ્વરને દશ વિગેયણો આપવામા આવ્યા છે

૧ જગચિંતામણિ

જગચિંતામણિ ગણકનો અર્થ જગતમા ચિંતામણિ રત્ન
સમાન થાય છે ચિંતામણિ રત્ન તેને કહેવામા આવે છે કે જે
રત્ન પાને હોય તો ચિંતાવેવા વાર્યની સિદ્ધિ થાય શ્રી જિનેશ્વર
ભગવાન જગતના ભય છોડાને મનોવાદિત મુખ આપનાર છે,
એથી એમને જગચિંતામણિ કહેવા યથાર્થ છે

૨ જગનાહ

જગનાહ એટલે જગતના નાથ. જિનેશ્વર ભગવાન, જગતના
છવો જે હજી ધર્મમાર્ગમા નથી જોડયા તેને ધર્મમાર્ગમા જોડે
છે અને જેઓ ધર્મમાર્ગમા જોડાયેના છે તેના ધર્મની પોતાના
ઉપદેશદ્વારા રક્ષા કરે છે એટલે તે જાળના નાથ કહેનાય છે

૩ જગગુરુ

જગગુરુ એટલે જગતના ગુરુ અગ્રના જગતમા મહુથી મોટા
શ્રી જિનેશ્વર દેવ જાતિ કે વિગના ભેદ વિના સમસ્ત જગતના
છવોને એકે સરજો હિતોપદેશ આપે છે, એથી જો જગદ્ગુરુ કહે
વાય છે એમનાથી વિશેષ મામર્ય જગતમા કોઈ ધરાવતું નથી
એથી જો જગતમા મહુથી મોટા પણ ગણાય છે

૪ જગરૂખણુ.

જગરૂખણુનો અર્થ જગતની રક્ષા કરનાર થાય છે આ જગતમાં ભુદા ભુદા છ કાયના જીવો છે ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેલિકાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય અને ૬ ત્રસકાય એ છએ કાયના જીવોની શ્રી જિનેશ્વર દેવ પોતાના અહિં સક જીનથી રક્ષા કરે છે માટે એ જગદ્દરક્ષક-જગત્પાલક કહેવાય છે

૫ જગખધવ.

જગખધવ એટલે જગતના લાઈ જે દુ ખના વખતે ખરેખરી સહાય કરે તે ખધવ ગણાય છે શ્રી જિનેશ્વર દેવ સમાગ્ના કીચડમા કસાઈ ગયેલા જીવોને પોતાના અમૂલ્ય ઉપદેશદ્વારા બહાર કાઢી ખરેખરી સહાય કરે છે તેથી તે જગખધવ કહેવાય છે

૬ જગસત્યવાહ.

જગસત્યવાહ એટલે જગતના સાર્થવાહ સાર્થવાહ તેને કહેવાય છે જે જે વ્યાપાર નિમિત્તે મોટા કાફલાઓ લઈ દૂર દેશા વર જાય છે અને પોતાની સાથે એકલડોકલ જે માર્ગ ભૂલેલા પ્રવાસીને પણ લઈ લે છે શ્રી જિનેશ્વર દેવ આ લવાટવીમાથી સહીમલામત ખમાર થઈ મોક્ષનગરીએ પહોચે છે અને જગતના ખીજા અનેક જીવોને પણ મોક્ષ નગરે પહોચાડે છે

૭ જગભાવ વિચક્ષણુ.

જગભાવ વિચક્ષણુનો અર્થ જગતનું રહસ્ય જાણવામા વિચક્ષણુ એવો થાય છે જગત્ એટલે જતુ-પરિવર્તન પામતુ એવો અર્થ થાય છે આ દુનિયા ક્ષણે ક્ષણે પરિવર્તન પામતી

રહી છે એથી એને જગત કહેનાય કે એની ગ્યના (૧) આત્મા (૨) પુરુષ (૩) ધર્માસ્તિકાય (૪) અધર્માસ્તિકાય (૫) આકાશ (૬) અને કાળ એ છ દ્રવ્યથી થયેલી કે આ છ એ દ્રવ્યના ગુણ અને પર્યાય-સ્વભાવ શ્રી જિનેશ્વરદેવ બરાબર જાણે છે, એથી એમને જગતનુ સ્વરૂપ જાણવામા વિચક્ષણ કહ્યા છે

૮ અઠ્ઠાવયમઠવિયત્તવ

આ શબ્દ ત્રણ નાના શબ્દોનો બનેલો છે અઠ્ઠાવય, સઠવિય અને ત્તવ અઠ્ઠાવયનો અર્થ 'અષ્ટાપદ' થાય છે સઠવિય એટલે સ્થાપિત અને ત્તવ એટલે પ્રતિમા મતલબ કે જે જિનેશ્વર દેવોની પ્રતિમાઓ અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર સ્થાપન કરવામા આવી છે

આ અષ્ટાપદ તીર્થ હાવ કયા છે તે જોઈ જાણતુ નથી પણ તેના પગ છેલ્લી અવમર્ષિણીમા થયેલા ચોવીશે તીર્થ કરની પ્રતિમાઓ મુશોભિત મદિરમા થી ભરતચક્રવર્તીએ સ્થાપન કરેલી છે

૯ કમ્મકુવિણ્ણાસણ.

કમ્મકુ નિણ્ણાસણનો અર્થ કર્માણવિનાશક અર્થાત આઠે કર્મનો નાશ કરનાર થાય છે

શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા જડ એવી કાર્મણવર્ગણના બધ નથી પોતાના મૂળ સ્વરૂપને પામી ચક્રતો નથી એ વર્ગણમા જુદા જુદા આઠ પ્રકારની રાખિતો છે અને તેથી એ કાર્મણવર્ગણ આઠ કર્મને નામે ઓળખાય છે

(૧) જે પુરુષલો આ માના જ્ઞાનસ્વભાવને આવરે તેને જ્ઞાના વરણીય કર્મ કહે છે

(૨) જે પુરુષલો આત્માના દર્શનસ્વભાવને આવરે તેને દર્શના વરણીય કર્મ કહે છે

- (૩) જે પુણ્યલો આત્માના આભાવિક સુખને આવરી દૃષ્ટિમ સુખદુ ખનો અનુભવ કરાવે તેને વેદનીય કર્મ કહે છે
- (૪) જે પુણ્યલો આત્માના અમરિગુણને તેમજ અનત ચારિત્રને રોડે તેને મોહનીય કર્મ કહે છે
- (૫) આત્મા અરૂપી હોવા છતાં જે કર્મથી જુદા જુદા પ્રકારના શરીર વિગેરે ધારણ કરવા પડે છે તે નામકર્મ કહેવાય છે
- (૬) જે પુણ્યલોવડે અજગમ આત્માને પણ અમુક મુદત સુધી અમુક જાતિના શરીરમાં રહેવું પડે છે તેને આયુ-કર્મ કહે છે
- (૭) આત્મા અશુભવધુ હોવા છતાં જે પુણ્યલોવડે તેને ઉચ્ચ નીચ કુળની પ્રાપ્તિ અથવા માગ ખોટા મ યોગો પ્રાપ્ત વાય છે તેને ગોત્રકર્મ કહે છે
- (૮) આત્મા અનત શક્તિનો ધણી હોવા છતાં જે વડે એની શક્તિઓ ટકિત વર્ધ જાય છે તેને અતગાયકર્મ કહે છે

આ આઠ કર્મમાવી જ્યાં ૧ જી, ૨ જી, ૪ થી અને ૮ મું કર્મ ક્ષય પામે છે ત્યારે જ દેવગણ ઉત્પન્ન થાય છે અને પત્રી ચતુર્વિધ મનની સ્વાપના કરતા તીર્થ કર જનાય છે તીર્થ કરે જ્યાં જાકીના આગે કર્મનો ક્ષય કરે છે ત્યારે નિર્વાણ પામે છે આમ શ્રી જિનેશ્વર દેવ પોતાના જીવનની પૂર્ણકૃતિ માટે આઠ કર્મનો વિનાશ કરે છે

૧૦ અપ્પડિક્કય માસણ.

અપ્પડિક્કયમાસણનો અર્થ અપ્રતિહત ચામન થાય છે અર્થાત્ જેનું ધર્મશાસન ડોમથી પણ હણાય તેવું નથી

આવા દશગુણવાળા—

ચરવીસ પિ જિણવર જયતુ
થોવીતો પલુ જિનવર જય પામો !

આ પ્રથમ દૂક છટોબદ્ધ છે અને વર્તમાનકાળમાં પ્રચલિત
સવેચા એકત્રીયાની ઢળે મુદ્દર રીતે ગાર્હ શકાય છે

પ્રથમ દૂકમાં થોવીશે જિનનુ સામાન્ય વર્ણુન કર્યા પછી હવે-

ખીલ દૂકમાં મિત્ર તથા સખ્યાની દષ્ટિએ શ્રી જિનેશ્વરદેવ,
કેવળજ્ઞાની તથા સામાન્ય સાધુ, જે મુમુક્ષુને માટે પૂજ્ય છે
તેનો વિચાર કરેલો છે

કમ્મમૂમિહિં કમ્મમૂમિહિં

કર્મભૂમિમા ઠમભૂમિમા

પદ્મ સઘયણિ ઉક્કોસય સચ્ચરિસય

પ્રથમ સઘયણવાળા ઉદ્ભૂતા એકસો ને સિતે

જિણવરાણ વિહરત લભ્મદ્

જિનેશ્વરો વિચરતા પમાય છે

જૈન ભૂગોળ પ્રમાણે અઢી દ્વીપ મુખી મનુષ્યચેત્ર છે એમાં
મુખ્ય બે પ્રકારના દેશો છે કેટલાક દેશો એવા છે કે જ્યાંના
મનુષ્યો કેવળ પ્રાકૃતિક જીવન ગુણે છે, જેને 'અકર્મભૂમિ'
કહેવાય છે અને કેટલાક દેશો એવા છે કે જ્યાંના લોકોમાં
નિર્વાહ માટે અગ્નિ-મગ્ની-કૃષિ એટલે તવનાર, કલમ, ખેતી
આદિ અનેક પ્રકારના વ્યવસાયો નજરે પડે છે આ પ્રકારની
ભૂમિને 'કર્મભૂમિ' કહેવાય છે અઢી દ્વીપમાં આવી કુલ ૧૫
કર્મભૂમિ એટલે ઠમપ્રધાન દેશો છે અને ૩૦ અકર્મભૂમિ એટલે
પ્રાકૃતિક જીવન ગુણરતા દેશો છે આમાંથી શ્રી જિનેશ્વર દેવો
કર્મભૂમિમાં જ ઉત્પન્ન થાય છે, અને ત્યાં જ વિચરે છે આવા

જિનેશ્વરે બધા ક્ષેત્રમા મળીને ઉત્કૃષ્ટ કાળે વધારેમા વધારે એકી
માથે એકમે સિત્તર હોય છે, તેથી વધારે હોતા નથી શ્રી
અનિતનાથ ભગવાનના મમયમા એકી સાથે ૧૭૦ જિનેશ્વર હતા

નવકોડિહિં કેવલીન
નવકોટિ કેવળીની

અને કેવળજ્ઞાનીઓની મજ્યા ઉપર જણાવેલ બધી કર્મ-
ભૂમિમા ધઇને નવ કોડ મુખીની હોય છે તેમજ

કોડિ સહસ્ત્ર નવ સાદુ ગમ્મદ
કોડ હજાર નવ માધુ બાણવા

અર્થાત્ મામાન્ય સાધુની મજ્યા ઉત્કૃષ્ટ નવ હજાર કોડ
(૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦) એટલે નેવુ અગજ હોય છે

આ હકીકત બધા મમયને લક્ષમા મળી ઉત્કૃષ્ટમા ઉત્કૃષ્ટ
મજ્યાની કહી પરન્તુ—

સપદ

વર્તમાન કાળમા

જિણવર થીસ

જિનેશ્વરે વીશ છે અને

મુણિ વિદુ કોડિ હિં વરનાળી

મુનિ બે કોડ કેવળજ્ઞાની

અને બે કોડ મુનિ કેવળજ્ઞાની છે તથા —

સમણદ કોડિ સહસ્ત્ર દુમ

શ્રમણોની કોટિ હજાર બે છે

અર્થાત્ ૨૦ અજઞ સામાન્ય માધુ છે

વર્તમાન કાળમાં જે દુનિયા જણાયેલી છે તેમાં મનુષ્ય માત્રની સખ્યા ગણતા દોઢ અજઞનો મુમાઝ થાય છે એથી નૈન ભૂગોળ પ્રમાણે હજી બીજા દેશો હોના એમજે

ઉપર જણાવેલા બધા જિનેશ્વરો, દેવગ નાનીઓ અને માધુઓને

શુણિજ્ઞ નિષ્ઠ વિદ્વાનિ
સ્તવીએ નિત્ય વહાણે

હ મેશા માત કાળમાં સ્તવીએ અર્થાત્ તેમના શુણગાન ગાઇએ

આ દૂકની પાંચ લીંટીમાં પ્રથમ લીંટી ગગથી ગવાય છે, પછીની જે વૈનાલિક છદમાં અને પછીની જે લીંટીઓ ગાયા છદમાં બોલાય છે

બીજી દૂકમાં મેત્ર અને મખ્યાની દૃષ્ટિએ શ્રી જિનેશ્વર દેવ, દેવગણની મહાત્માઓ અને શ્રમણોનો વિચાર કર્યા પછી હવે ત્રીજી દૂકમાં ભરત મેત્રમાં તથા અન્ય અંશે નહેલા મુખ્ય મુખ્ય તીથોને ત્યા બિરાજતા જિનેશ્વરોના નામ સાથે વદન કરવામાં આવે છે

જયડ સામિય જયડ સામિય
જય પામે હે સ્વામિ ! જય પામે હે સ્વામિ !

ભક્તિભાવના ઉભરાથી અહીં પ્રારભમાં જ 'જય પામે, જય પામે' ના ઉદ્ગાર જે વાર કાઢવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ કયા જિનેશ્વર કયા જય પામે તેનું સૂચન કયું છે

રિસદ
શ્રી ઋષભદેવ

મત્તુજિ
શત્રુજય પર જય પામે !

ઉજ્જિત પદુ નેમિજિણ
ગિરનાર પર પ્રભુ નેમિજિન જય પામે !

જયડ ઘીર સચ્ચરિમદ્ધણ
જય પામે શ્રી મહાવીર મત્યપુરીના મહન રૂપ

એટલે માચોરગામના શણગાર રૂપ શ્રી મહાવીર જિનેશ્વર
જય પામે !

મહમ્મદ્દહિં મુણિસુવ્વય
ભડચમા મુનિમુવ્રતઆમિ જય પામે !

મુદ્ધરિ પાસ
દટિાઇમા મુદ્ધરિ પાર્શ્વનાથ જય પામે !

શ્રી ઋષભદેવ, શ્રી નેમિનાથ, શ્રી મહાવીર ન્વામિ, શ્રી
પાર્શ્વનાથ અને શ્રી મુનિમુવ્રત આમિ આ જિનપન્થક ઢેવુ
છે તે જણાવવા હવે આમાન્ય વિશેષણ મુઠે છે

દુદ્ધ દુરિઅ રાહણ
દુળ દુગ્ધિ ખડક

એટલે દુળ અને પાપનો નાશ કરનાર છે

ભરતક્ષેત્રના આ મુખ્ય તીર્થપતિ જિનેશ્વરોને વહન કર્યા પછી

અવરવિદેહિં તિત્થયરા
ખીજા ઔરવત અને મહાવિદેહ જે તીર્થ કરે તીર્થનાથક
આદિ ક્ષેત્રમા જે તેને તથા

ચિદુ વિસિ વિદિસિ જિંકેવિ
ચાગ દિશા અને ચાર વિદિશામા જે કોઈ

તીઝાણાગયસપરમ

અનીત અનાનત અને વર્તમાન કાગમા વીર્યપતિ છે

વડુ

જિન

સચ્ચેપિ

વડુ

નિન

મનને પણ

ન મર્ન નિનને પાત વડુ છુ

બીજી દૂકની માફક જ ત્રીજીમા પણ પ્રથમ પડિત, પડીની
જે પડિત અને ત્યારપડીની પડિતઓ ગાઈ શકાય છે

ચોવી દૂકમા શાશ્વતા જિનપ્રાસાદની ગણ્યા નિત્ય-નરણુ
માટે ચાઠ વરવામા આને છે

સત્તાળગદ સદ્દસ્મા

મત્તાઉ

૫૦૧૨

૮૭૦૦૦

લખયા છવ્વજ

સાખ છપ્પન

૫૬૦૦૦૦૦

અઠ કોટિઓ

આઠ કાંઠ

૮૦૦,૦૦૦૦૦

યક્ષીસય

બનીશને

૨૨૦૦

ચાર્સીચાર્સ

બાચી

૮

તિયલોપ છેદપ થવે

૮૫૭૦૦૦૮૦

ત્રણ લોખના ચેત્યોને વાડુ છુ

એટલે ત્રણે લોકમા ધમને ૮૫૭૦૦૨/૨ શાશ્વતા ચેત્યોને
હુ વદન કરે છુ

આ દૂક ગાવા છદમા છે

હવે પાચમી દૂકમાં ગાથા છદ વડે શાશ્વત ચૈત્યોમા રહેલી
પ્રતિમાઓની સંખ્યાને યાદ કરવામા આવે છે

પનરસ	કોડિ	સચાર્ફ
૫૬૨	કોડ	ને।

એટલે ૫૬૨ને કોડ, (૫૬૨ અબજ) ૧૫૦૦૦૦૦૦૦૦૦

કોડિ યાયાલ

કોડ બેતાલીમ

૪૨૦૦૦૦૦૦૦૦

લગ્ન બદલગ્ન

લાખ અઠાવન

૫૮૦૦૦૦૦

છત્તીસ સદસ

છત્તીસ હજાર

૩૬૦૦૦

અસિદ્ધ

એ સી

૮૦

બનબર

૧૫૪૨૫૮૩૬૦૮૦

સાસય ચિંચાર્ફ

શાશ્વતા બિંબોને-પ્રતિમાઓને

પણમામિ

પ્રણામ કરે છુ

એક દરે આ ચૈત્યવદનમા તીર્થ કરો, કેવળજ્ઞાનીઓ,
માધુઓ, તીર્થો, મદિંગે અને પ્રતિમાઓ જે આત્માને તરવામા
સહાયભૂત છે તેમને વદન કરી તેમના પ્રત્યે પૂજ્યભાવ દર્શા-
વવામા આવ્યો છે

જંકિંચિ સૂત્ર.

ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

જ જિંચિ નામ તિત્થ મમ્મે પાયાલિ માણુસે લોણ ।
જાદ જિણવિવાદ તાદ સઘાદ ષંદામિ ॥

જ જિંચિ

ને કોણ

નામતિત્થ

નામ રૂપ તીર્થ કોણ

કયા ?

મમ્મે

પાયાલિ

માણુમેલોણ

સ્વર્ગમા

ખાતાગમા

મનુષ્યલોકમા

તાદ

સઘ્યાદ

ષદામિ

તે

સર્વને

વડુ છ

તમ જ

જાદ જિણવિવાદ

જેટલા જિનેશ્વરના જિંચો કોણ તમને પણ, ડુ વડન કરે છ

તીર્થ સમ્બંધના બુદ્ધા બુદ્ધ । અર્થ થાય છે એનો મૂળ અર્થ
'જેનામી તરાય તે' એવો થાય છે નહીંનો આત્મા વગેરે આ
કારણથી તીર્થ કહેવાય, કારણ કે ત્યાંથી તરીને માણુમ સામા
કિનારે જઈ શકે છે આજ નીતે આધુ, લાઘવી, આવમ, આવિકા રૂપી
અનુવિધ સમ, ધર્મની રક્ષા કરવામા કારણભૂત કોણ તેને પણ
(જગમ) તીર્થ કહેવાય છે અને એ તીર્થને કરવાથી જ
મહાવીરાદિ તીર્થ કહી કહેવાય છે

,આ તીર્થ કરેના સુદર સ્થળે જ વાયેલા પ્રાસાદો મધ્ય આત્માને સમારસાગરમાંથી તથામા ઝગ્ગુભૂત હોઈ તીર્થ કહેવાય છે

આ જઘા પ્રકારના તીર્થના મુખ્ય ચાર વિભાગ કરી શકાય ૧ નામતીર્થ, ૨ ધ્યાપનાતીર્થ, ૩ દ્રવ્યતીર્થ ને ૪ ભાવતીર્થ

નામતીર્થ એટલે જે સ્થળે તીર્થને નામે ઓળખાતા હોય તેના નામે, જેમ કે શત્રુજય, ગિરનાર, મહેતરાખર આદિ અને તે સ્થાનને ધ્યાપનાતીર્થ કહીએ

દ્રવ્યતીર્થ અનેક પ્રકારના હોઈને તીર્થને કહે છે અને ભાવતીર્થ ચતુર્વિધ સઘ વિહરમાન તીર્થ ક્રમ વિગેરે કહેવાય છે આ સૂત્રમા મધ્યા નામતીર્થને નમઃકાઠ ઢ્યો છે

નમુત્યુળં અથવા શક્રસ્તવ

નમુત્યુળ અરિહતાળ મગવતાળ ॥ ૧ ॥

આદ્ગરાળ તિત્યયરાળ સયંસવુદ્ધાળ ॥ ૨ ॥

પુરિસુત્તમાળ પુરિસસીહાળ પુરિમગરપુહીઆળ, પુરિમ-
વરગન્ધહત્યીળ ॥ ૩ ॥

લોગુત્તમાળ લોગનાહાળ લોગહિઆળ લોગપદ્માળ
લોગપઝોઅગરાળ ॥ ૪ ॥

અમયદયાણ ચક્ષુદયાણ મગ્ગદયાણ સરણદયાણ
બોદિદયાણ ॥ ૫ ॥

ધમ્મદયાણ ધમ્મટેસિયાણ ધમ્મનાયગાર્ણ ।
ધમ્મમારહીણ ધમ્મગરવાઠરતચક્કપટ્ટીણ ॥ ૬ ॥

અપ્પહિદ્યગરનાણદમણધરાણ, વિયદ્દુછઝમાણ ॥ ૭ ॥

જિણાણ જાવયાણ, તિશ્ચાણ તારયાણ ।
ધુદ્ધાણ બોદયાણ મુત્તાણ મોયગાણ ॥ ૮ ॥

સઘ્ઘ્ઘૂણ, મઘ્ઘરિસિણ, સિગ્ગ-મયલ-મરુઝ-મણત-
મક્કત્તય-મઘ્ઘાઘાહ-મપુણરાવિત્તી સિદ્ધિગહનામધેય ઠાણ સપ-
ધાણ, નમો જિણાણ જિઝમયાણ ॥ ૯ ॥

જે અ અઈઆ મિદ્ધા, જે અ મવિમ્સતિ ણાગણકાલે
સપ્પહઅ રદ્ધમાણા, મઘે તિવિહેણ રદ્ધામિ ॥ ૧૦ ॥

નમોત્થુણું મૂનાર્થ

ૐ ૬ ૬૦

સામાન્ય સ્વરૂપ

નમોત્થુણું સૂત્ર આખાથે ચૈત્યવદનમા ઘણું જ ગભીર
આશયવાળું મૂળ છે એ જુદા જુદા ગ્રંથ નામોથી ઓળખાય છે
(૧) નમો થુણું શબ્દથી શરૂ થાય છે માટે નમોત્થુણું કેટલું
સ્થળે નમોત્થુણું શબ્દ પણ વપરાય છે

(૨) એક ઈન્દ્ર ત્યારે ત્યારે તીર્થ ઝડેવની મુતિ ઝડે છે ત્યારે ત્યારે હાથો ઢીંચણ ઉભો કરી પેટ ઉપર બે હાથની કોણી ટેકવી, બે હાથની કમગના ડોહાને આકાશ અલલિ કરી આ સૂત્ર બોલે છે એથી એ શક્યપણ પણ ઝડેવાય છે

(૩) તીર્થ કરેવેને નમન-જન ઝરવાનું સૂત્ર હોનાથી પ્રણિપાત દહડ મૂત્ર પણ કહેવાય છે (જુઓ લલિતવિન્તગ પૃ ૭) આ મૂત્ર જુની જુદી નવ મ પદામા વહેવાયકુ છે અને છેડે એક પૂર્વાચાર્યકૃત ગાથા છે

સ પદાનો અર્થ અથાધિકાર અથવા વિસ્તારો વાય છે નિબંધ લખવામા જેમ જુદા જુદા મુદ્દાઓ ઉપર જુદા જુદા પેષ્શાક પાડવામા આવે છે તેમ મૂત્રોના જુદા જુદા મુદ્દા માટે સ પદાનો ઉપયોગ થાય છે એટલે એને મૂત્રોના પેષ્શાક પણ કહી શકાય

આ સૂત્રોમા વપરાતી દરેક મ પદાને જુદા જુદા વિષયદર્શક નામ આપવામા આવે છે

અહીં નમોત્યુજ મૂત્રમા પણ એ જ રીતે દરેક મ પદાને નામ આપેલા છે જે નામ તથા જે ગણદથી નવી મ પદા શરૂ થાય છે તે શબ્દની યાદી નીચે મુજબ છે —

મ પદાનું નામ	પ્રથમ પદ	કેટલા પદ
૧ સ્તોત્રીય સ પદા	નમુત્યુજ	૨
૨ એવા સ પદા	આહગગણ	૩
૩ હતરહેતુ સ પદા	પુરિસુત્તમાણ	૪
૪ ઉપયોગ મ પદા	લોગુત્તમાણ	૫
૫ તદ્દેતુ મ પદા	અમયદયાણ	૫

૬ મવિગેષોપયોગ સ પદા	ધમ્મદયાણ	૫
૭ સ્વરૂપહેતુ સ પદા	અપ્પહિદયવરં	૨
૮ નિરસમકલ સ પદા	સઘન્નૂણ	૪
૯ મોક્ષ સ પદા	જિણાણ જાવયાણ	૩
		<hr/>
		૩૩

આ મૂળ પર શ્રીમાન હરિભદ્ર સૂરીશ્વરજીએ ન્યાયથી પૂર્ણ
 ‘શ્રી લલિત વિમ્બગ’ નામની ટીકા ગનાવેલી છે, જેના વાચન
 થી એકવીશ વખત જોદ્ધ ને એકવીશ વખત જૈન થયેલા
 સિદ્ધર્ષિ ગણિ છે. જે જૈનમતમા નિયત થયા હતા એનો પ્રત્યેક
 શબ્દ પૂર્ણ વિચારપૂર્વક યોગ્યથેનો છે તે આપણે હવે પડીતા
 પાઠમા જોઈશું.

નમોત્થુણું (ચાલુ)

૧ નમોત્થુણું સ પદા

નમોત્થુણ અરિહતાણ મગરતાણ ॥ ૧ ॥

નમસ્કાર હો અરિહતાને ભગવતોને ।

અર્થાત્ અરિહતભગવાનને નમસ્કાર હો ।

અહીં નમસ્કારનો અર્થ ન્યાય રીત અમલ લેવો જોઈએ.
 નમસ્કાર જે પ્રમાણના થાય છે દ્રવ્યનમસ્કાર અને ભાવનમસ્કાર

માથુ નમાવવું, હાથ પગ અને માથુ લોગા કરવા, જે હાથ

જોડવા વગેરે દ્રવ્યનમસ્કર છે અને વિશુદ્ધ મનનો નિયોગ-
લાવનાની શુદ્ધિ એ ભાવનમસ્કર છે

‘ જ ’ શબ્દ પ્રાકૃત ભાષામાં અલગ માટે વપરાય છે

અરિહત શબ્દનો અર્થ અગાઉ આપ્યો વિસ્તારથી લાવી
ગયા છીએ પરંતુ એ શબ્દના સ્વરો બીજા એ એને મળતા
શબ્દોનો પણ ઉપયોગ થાય છે એનો અર્થ જોઈએ

અરિહત-(અર્હત) એટલે લાયક જે તીર્થ કર ભગવાન
પોતાના અતિગમે વડે દેવોની પૂજાને પણ લાયક (યોગ્ય) છે
તે અરિહત કહેવાય છે

બીજો શબ્દ ‘ અરહત ’ છે અન્નહન્ન એટલે ફગીથી નાંચે
તેણે શ્રી તીર્થ કંદેવને છેલ્લું શ્લોક છોડ્યા પછી પોતાના
સકળ કર્મ ક્ષય થયેલા હોવાથી પુનઃ મમાગ્મા આવવાનું જોઈતું
નથી એટલે તે અરહત પણ કહેવાય છે

અરિહતદેન નામજોડે કરીને અનેક છે પરંતુ અહીં લાવ
અરિહતને જ વહના કરેલી છે અને તે દર્શાવવા જ ‘ મગચનાળ ’
વિશેષણ વાપરેલું છે

ભગવન્ત એટલે ભગવાણા એમાં ભગનો અર્થ જાતું ઉઠે
છે છ જાતના અર્થમાં એ વપરાય છે —

पेश्वयस्य समग्रस्य रूपस्य यशस्त श्रिय ।

धमस्याथ प्रयत्नस्य वण्णा भग इतीहना ॥

અહીં છએ અર્થમાં શ્રી તીર્થ કંદેવોને ભગ શબ્દ બધ
જોમતો થાય છે

સમગ્ર જોશ્વર્યના અર્થમાં—દેનતાઓ પણ ભક્તિથી
તેમની આગળ પ્રાતિહાર્યની રચના કરે છે જેમકે અગોક વૃક્ષ,

પુષ્પની વૃદ્ધિ, દિવ્ય ધ્વનિ, દેવદુલિ, છત્ર, ચામર, મિહાસન
ને ભામડગ એ આઠ પ્રકારનું ઐશ્વર્ય ધારણ કરવાથી તે
ભગવત કહેવાય છે

રૂપના અર્થમા—તેઓ સર્વશ્રેષ્ઠ રૂપને ધારણ કરનાર
હોય ॥ એથી રૂપના અર્થમા પણ ભગવત કહેવાય છે

યશના અર્થમા—રાગ અને દેષ, પરિચરૂ તથા ઉપસર્ગ
આદિ સહન કરી અરિહંતાએ ઉત્કૃષ્ટ જીવન જીવી બનાવવાનો યશ
પ્રાપ્ત કર્યો છે તેથી યશના અર્થમા પણ તેઓ ભગવત કહેવાય છે

શ્રીના અર્થમા—ચાર ધાતિકર્મનો નાશ કરી આખા
વિશ્વમા ખીનહનીફ એવી કેવળજ્ઞાનરૂપી લક્ષ્મી તેમણે પ્રાપ્ત
કરી છે એથી શ્રીના અર્થમા પણ તેઓ ભગવત કહેવાય છે

ધર્મના અર્થમા—તેઓ મત્સ્ય ધર્મને પામેલા છે તથા
જગતના જીવોને પણ તેનો વિનિમય કરે છે એથી ધર્મના
અર્થમા પણ તેઓ ભગવત કહેવાય છે

પ્રયત્નના અર્થમા—એમનો પ્રયત્ન-પુરૂષાર્થ અદ્વિતીય હોય
છે કર્મના નિબિડ બંધનોને પણ અતિ બગાડી નિર્જરાવડે
તેઓ બાગીને ભગ્નરૂપ કરે છે અને વીર્યનો પરમ ઉવાસ કરે
છે એથી પ્રયત્ન અથવા પુરૂષાર્થના અર્થમા પણ તેઓ ભગવત
કહેવાય છે

સ્તુતિ કરવા યોગ્ય અરિહંત ભગવતનો નિર્દેશ આ સપ
દામા હોવાથી એને સ્તોતવ્ય માન્ય છે

૨ ઓઘસ પદા (૩ પદ)

આદ્યગણ, તિત્યયગણ, સયસપુદ્ગણ ॥ ૨ ॥

જેમા મામાન્ય ગુણોનુ નિરૂપણ કરવામા આવ્યુ હોય એને ' ઓઘસ પદા ' કહે છે ઓઘ એટલે સામાન્ય-અસ્કુટ

કેટલાક તત્ત્વવેત્તાઓ આત્માને સર્વથા અકર્તા માને છે પણ આત્મા કથચિત જ્ઞાતો છે અને કથચિત અકર્તા છે એટલે કથચિત ' જ્ઞાતીપણુનુ નિરૂપણ કરના અગ્નિહુત લગવાનને

આદ્યગણ (આદિકરેમ્ય)

આદિના કરનારા કહ્યા છે

દરેક તીર્થ કર પોતાના તીર્થમા દ્વાદશાગીની આદિના કરનાર છે, એ માટે તેઓ આદિના કરનાર કહેવાય છે પ્રવાહની દૃષ્ટિએ દ્વાદશાગી જે ઠે નિત્ય-અનાદિ છે પણ શબ્દની અપેક્ષાએ તેની આદિ થાય છે એથી આદિકર વિશેષણ સર્વથા યોગ્ય જ છે

કેટલાક તત્ત્વવેત્તાઓ આત્માને કેવલપ્રાપ્તિ પછી સર્વ ઈર્મથી મુક્ત માને છે પરંતુ તીર્થ કરે કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ પછી પણ તીર્થને યથાપે છે-તીર્થને કહે છે એથી એમને

તિત્યયગણ (તીર્થકરેમ્ય)

તીર્થના કરનારાઓને એનુ વિશેષણ લગાડ્યુ છે તીર્થ શબ્દ પ્રવચન, ચતુર્વિધ સઘ, ગણધર વિગેરેના અર્થમા પણ વપરાય છે એ યથા અર્થમા ત્રિનેશ્વરદેવ તીર્થ કર લઈ શકાય છે

શ્રી ત્રિનેશ્વરને તીર્થ કર વિશેષણ યોગવામા એક બીજી
પણ દષ્ટિ છે કેટલાક માણસો એમ માને છે કે જગતમા બધું
સ્વભાવથી જ સિદ્ધ થાય છે તેમકે

ક કણ્ટકાના પ્રકુરોતિ તૈદ્દ્ય

વિચિત્રમાઝ મૃગપક્ષિણા ચ ।

સ્વમારત સર્વમિદ પ્રવૃત્ત

ન કામચારોઽસ્તિ કુત પ્રયત્ન ॥

મનુષ્ય કે કાટાની તીક્ષ્ણતાને ડાણ બનાવવા ગયું હતું ?
અને પશુપક્ષીઓના વિચિત્ર ભાવ પણ કોણે બનાવ્યા ? અવાત
આ બધું સ્વભાવથી જ પ્રવર્તેલું છે એમા મંદાની પ્રવૃત્તિ હોતી
નથી તો તેમા પ્રયત્ન શેનો હોય ?

આ એકાન્તવાદ છે જેનજ્ઞત્વવેનાઓ કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ,
કર્મ અને પુરુષાર્થ એ પાંચથી કાર્યમિદ્ધિ માને છે અને
રીતે આ તીર્થને સ્વભાવમાત્રથી પ્રવર્તેનું નહીં પણ શ્રી અરિ
હ તના પુરુષાર્થથી અન્ય સ્ત્રમવાય કાન્તુ સાથે પ્રવર્તેલું જણાયે છે

કેટલાક તત્ત્વવેત્તાઓ એમ માને છે કે યોધ અને નિયમ
તો પરમેશ્વરની કૃપાથી જ થાય છે, એ મતનું નિરસન કરવા અને
તીર્થ કર દેવ કોઈના પણ ઉપદેશ વિના પોતાની યોગ્યતાથી અને
તીર્થ કરનામકર્મના ઉદ્દેશથી ન્યયબુદ્ધ થાય છે એથી જ એમને

સયસબુદ્ધાણ (સ્વયસબુદ્ધેમ્ય)

પોતાની જાતે યોગ પાનેલા એવું વિશેષણ લગાડવામ
આવે છે

૩ ઇતર હેતુ મપદા

પુરિમુત્તમાણ, પુરિમસીદ્ધાણ, પુરિમગરપુટરીઆણ, પુરિમ-
ચર-ગદ્યહત્થીણ ॥ ૩ ॥

આગળની મપદામા ભગવાનને જે અન્યબુદ્ધપણ જણાવ્યું
તેનું અન્યબુદ્ધપણું તો અન્ય પુરુષોમા પણ જણાય છે એની
અન્યબુદ્ધપણાવી પણ અન્ય વિચિત્રતા તેમનામા જોવાની છે એ
જણાવના

પુરિમુત્તમાણ (પુરુષોત્તમેભ્ય)

પુરુષોમા જેઓ ઉત્તમ છે તેઓને એવું વિશેષણ લગાડ્યું છે
પુરુષોમા ઉત્તમ તેજ કહેનાય છે કે જેનાના ધર્મ ગાભીર્ય,
ઔદાર્ય, પગેપનાજ આદિ ગુણો હોય શ્રી અનિહિત દેવોમા
આ બધા ગુણો હોય છે પરંતુ આમાન્ય માણુમમા જેમ ફૂરતા,
મલિનતા, દીનતા આદિ અવશુભો હોય છે તેવા અવશુભો હોના
નથી એથી પુરુષોત્તમ વિશેષણ એવાય રીતે જ નપરાય છે

તીથ કન્દેવમા જે પુરુષોત્તમપણું છે તેને મિહ, કમળ, અને
ગદ્યકુન્તી તુનિયાની એ ત્રણ ઉત્તમ વસ્તુઓ સાથે મળાવી
વિશેષ દઢ કર્યું છે

મિહ એ નિર્ભયતા મૂલ્ય છે જે પુરુષ નિર્ભયમા નિર્ભય
હોય તને પુરુષમિહ કહેનાય છે શ્રી તીર્થ કન્દેવ ગમે તેવી
વિકટ પરિસ્થિતિમા કે ઘોર ઉપનર્ગમા પણ લેગ માત્ર ભય
પામતા નથી પરંતુ પોતાના માધ્ય તરફ લક્ષ ગણે છે

બીજું અહિના અને નિર્ભયતાને પણ ગાઢ મળધ છે -
જેઓ પોતે પૂર્ણ અહિ સક છે તેને આ જગતમા કશાવી બીજી

પણ નથી શ્રી તીર્થ કર દેવનું શ્રવન પૂર્ણ અહિં સક હોવાથી
એ રીતે પણ તેઓ નિર્ભય હોય છે આથી—

પુરિસસીદ્ધાણ (પુરુષર્મિદેમ્ય)

પુરુષોમા જેઓ સિદ્ધ સમાન છે તેમને આ વિશેષણ
અરાધ્ય ન

કમળ એ ભક્તિ અથવા શુદ્ધિ સૂચવે છે એ નિર્વેપતાનું
પ્રતીક છે કમળ કાઢવમા ઉત્પન્ન થાય છે અને જળવડે વૃદ્ધિ
પામે છે હતા એ જ નેથી પર નહે છે તે દેખાવમા અત્યંત મનો
હર હોય છે, સુગંધી હોય છે, તેને જોતા અનુ તથા મનને પ્રમોદ
ઉપજે છે અને મનુષ્ય અને દેવતાઓ પણ તેનું નેવન કરે છે

શ્રી અરિહંત ભગવાન પણ મમા રૂપ કાઢવમા ઉત્પન્ન
થાય છે, દિવ્ય લોગગંધી જળવડે વૃદ્ધિ પામે છે, હતા એ જ નેને
ત્યાગ કરી પર જાને છે અને ઠમજની માફક જગતના જનોને
દેખાવ માનથી પણ આનંદ આપનારા થાય છે તેમજ મનુષ્ય અને
દેવતાઓથી મોક્ષમાટે મવાય છે આથી—

પુરિસપરપુઙ્ગરીમાણ (પુરુષપરપુઙ્ગરિમ્ય)

પુરુષોમા ઉત્તમ પુઙ્ગરીક કમળ સમાન છે તેઓને આ
વિશેષણ સર્વથા ઉપયુક્ત છે

ગદ્યહસ્તી એ એક પ્રકાર નો ઉત્તમ જાથી છે કે જેના કુલ
ત્વગમાવી સુગંધવાળો મદ ટપડે છે હજારો જાથીમાથી આવે
હાથી કોઈકજ મગી આવે છે એ જ્યાં વિચરે છે ત્યાં એના મદની
તીવ્ર વાસને લીધે એ જોળખાઈ આવે છે અને એથી સામાન્ય
જાથીઓ એના આગમનથી પનાયન કરી જાય છે શ્રીતીર્થ કર
દેવ પણ એજ રીતે જ્યાં જ્યાં વિચરે છે ત્યાં ત્યાં એમના
પવિત્ર શ્રવણની સુવાસ દેલાય છે અને પવિત્રતાની બાવલ

વર્ગજ્ઞાઓથી દુઝાળ, મગ્ડી, શત્રુની ચડાઈ વગેરે ઉપદ્રવો નાશી
જાય છે આથી તેમને—

પુરિસવગ્રાધહત્યીણ (પુરુષવરગાધહસ્તિમ્ય)

પુરુષોમા ઉત્તમ ગ ધહન્તી સમાન ઝઘા છે

આ મ પદામા ત્રી તીર્થ ઠગુ વિશેષ ઉપથી મ્તવન કર્યું છે
અને એથી એને ઓધ મ પદાત્રી ઇતર મ પદા એટલે વિશેષ
શુભ બતાવનારી સ પદા કહી છે

૧૭

૪ ઉપયોગ મ પદા.

લોગુત્તમાણ, લોગનાદાણ, લોગહિઆણ,
લોગપર્કાણ, લોગપજોજગરાણ ॥ ૪ ॥

ત્રી તીર્થ ઠગેવ ઠેવગ પુરુષોમા ૪ ઉત્તમ છે એમ નથી પણ
પમન્ત લોઠમા ઉત્તમ છે એમ બતાવનાને મૂનકારે

લોગુત્તમાણ (લોકોત્તમેમ્ય)

લોકમા જેઓ ઉત્તમ છે તેમને એવું વિશેષણ વાપર્યું છે

લોકનો મામાન્ય અર્થ પચાન્નિકાય (શ્વામ્નિકાય, ધર્મા
ન્નિકાય, અધર્માન્નિકાય, આકાનાન્નિકાય અને પુદ્ગલાન્નિકાય)
મય મેત્ર વાય છે અર્થાત્ જે ક્ષેત્રમા પાચ અન્નિકાય
ઢેલા હોય તે લોક ઢેવાય છે અને બાકીનું મેત્ર તે અલોક
ઢેવાય છે એટલે લોકોત્તમનો અર્થ મમન્ત વિશ્વમા ઉત્તમ એ
પ્રકારનો થાય છે હવે કઈ કઈ રીતે તેઓ ઉત્તમ છે તે બતા
વવા ચાર જુદા જુદા વિશેષણો આપ્યા છે

(૧) લોડનાથ (૨) લોડહિન (૩) લોડપ્રતીપજી અને
(૪) લોકપ્રતીતક

આ ચારેનો ભિન્ન ભિન્ન અર્થ જોઈએ

આ ચાર વિશેષણોમાં લોક શબ્દ જુની જુદી ભમિકાનો લોકો માટે વપરાયો છે જેમ સરોવરનો એક ભાગ પણ મરો વર જ કહેવાય છે તમ મનના લોકોનો અમુક ભાગ પણ લોક જ કહેવાય છે

પ્રથમ ‘લોકનાર’ વિશેષણ વાપર્યું છે ત્યાં લોકનો અર્થ ‘આમનમિદિ જુનો’ છે આમનસિદ્ધિ જીવેનો અર્થ તેઓ દૂર મનમાં સુદ્ધિ પામનારા છે એવો થાય છે આવા જીવેના મમૂક માટે શ્રી તીર્થ કહેવ નામ મમાન છે કારણ કે તેઓ તેમને ધર્મમાં જોડે છે (તેમનો યોગ કરે છે) અને તેમની એ માર્ગે જતા રક્ષા કરે છે (શ્રેય કરે છે) યોગ અને શ્રેય કરના નામ કહેવાય છે

લોકહિત વિશેષણમાં લોક શબ્દ મર્વ પ્રાણીઓના મમૂક માટે વપરાયો છે શ્રી તીર્થ કહેવ મમ્યદત્તવાદિ ધર્મની પ્રત્યક્ષાવર્ત સર્વાનુ હિત કરે છે

લોકપ્રીય વિશેષણમાં લોક શબ્દ સર્વ પચે દ્રિય જીવેના મમૂક માટે વપરાયો છે મર્વ પચે દ્રિય જીવેના અજ્ઞાન અને મિથ્યાત્વ ટાળવાને માટે શ્રી તીર્થ કહેવ પ્રીય મમાન છે અમર જીવેને માટે શ્રી તીર્થ કહેવ પ્રદીપ મમાન નહીં કારણ કે કાળ અધને દીપકનો પ્રત્યક્ષ પણ શુ કરે ?

લોકપ્રયોગ શબ્દમાં લોક વિશેષણ ગણધર, ચોદ પૂર્વધાર આદિ વિશિષ્ટ જ્ઞાનવાળાઓના મમૂક માટે વપરાયું છે શ્રી તીર્થ કહેવના ઉપદેશ યા વિગમેદ યા ધુવેદ યા એ ગણદો જ શ્રી ગણધરેવામાં દાદશાળી ચવાનો પ્રત્યક્ષ અપે છે એથી શ્રી તીર્થ કહેવ પ્રયોગ કર જ કહેવાય આમ લોકના ભિન્ન

લિપ્ત ક્ષેત્રોમા શ્રી તીર્થ કરનું ઉત્તમદેવપણું હોવાથી તેમને લેડોત્તમ કહેવાય છે

આ સ પદામા શ્રી તીર્થ કર દેવ પોતાની શક્તિઓનો લોકના બુદ્ધા બુદ્ધા ક્ષેત્રોમા કેવો ઉપયોગ કરનાર હોય છે તે જણાવે છે એથી એને ઉપયોગમ પદા કહે છે

૧૩

૫ તદ્દેતુમ પદા.

અભયદયાણ, ચક્રસુદયાણ, મગ્ગદયાણ, સરણદયાણ, બોહિદયાણ ॥ ૫ ॥

આ સ પદામા શ્રી તીર્થ કર ભગવાનની શક્તિઓનો હેતુ અને વિશેષ ઉપયોગ બતાવ્યા છે

લોકમા મૂર્ખ, ચક્ર વગેરે પણ પ્રતોતક-પ્રકાશ આપનારા કહેવાય છે પણ તેમનામા અભયદાન દેવાની શક્તિ, જ્ઞાન અર્પવાની શક્તિ, ભોક્ષમાર્ગ બતાવવાની શક્તિ, શત્રુ આપવાની શક્તિ તે મધ્યસ્થ આપવાની શક્તિ નથી, જ્યારે એ શક્તિઓ શ્રી તીર્થ કર ભગવાનમા છે જે એમની વિગિહતા છે પૂર્ણ અર્હિસક જીવનવડે શ્રી તીર્થ કર દેવો મર્ન પ્રાણીઓને અભય દાન આપે છે માટે તેમને અભયદયાણ કહ્યા છે

શ્રી તીર્થ કર ભગવાન લેડોને તત્ત્વના બોધરૂપી જ્ઞાનચતુષ્કો આપે છે એથી ચક્રસુદયાણ કહેવાય છે

શ્રી તીર્થ કર ભગવાન ભવાટવીમા ભૂલા પડેલા જીવોને તેમાથી બહાર નીકળવાનો માર્ગ બતાવે છે તેવી તેઓ મગ્ગદયાણ (માર્ગ દેનારા) કહેવાય છે

અ મારમા બાધિ બ્યાધિ અને ઉપાધિથી ત્રામ પામેલા છુયોને શ્રી તીર્થ કૃ દેવ શરણુ આપે છે એથી તેઓ મરણદયાળ કહેવાય છે તમજ જગતના છુયોને તેઓ સમ્યક્ત્વનુ આપુ મ્વમ્મ મમજની તેનો રગ લગાડે છે એથી તેઓને ચોદિદયાળ (બાધિ એન્ને મમકિતના આપનાર) કહેવાય છે

આ રીતે શ્રી તીર્થ કર ભગવાન અભયદાન, અમુદાન, મા । દાન, શરણુદાન અને બાધિદાન એ પાચ પ્રકારના દાન આપે છે

૬ મવિગેપોપયોગમ પદા

શ્રી તીર્થ કૃ દેવો ધર્મના મેત્રમા શુ શુ કાર્ય કૃ છે તે દર્શાવના આ મ પદામા પાચ પદવી એમનુ વર્ણન કરે છે -

ઘમ્મદયાણ, ઘમ્મદેમયાણ, ઘમ્મનાયગાણ, ઘમ્મમાર-
હીણ, ઘમ્મમરચાહરત-ચવનટ્ટીણ ॥ ૬ ॥

શ્રી તીર્થ કૃ ભગવાનને પ્રથમ ઘમ્મદયાણ એન્ને ધર્મના દેનારા દક્ષા છે ધર્મ જે પ્રકારનો છે માધુધર્મ અને શ્રાવધર્મ મર્વ જાનના પાપકર્મો ઊડના તેને માધુધર્મ કહે છે અને અમુક અથે પાપકર્મ ઊડવા તેને શ્રાવધર્મ કહે છે આ ગત્ય પ્રકારનો ધર્મ શ્રી તીર્થ કર ભગવાનથી પમાય છે એન્ને એમને ધર્મના દેના । દક્ષા છે

વગી તીર્થ કર ભગવાન પોતે યજ્ઞ મધુન્ ગાત્રીથી ધર્મની દેશના આપે છે એન્ને એમને ધર્મદેશક-ધર્મોપદેશક (ઘમ્મદેસયાણ) દક્ષા છે

ધર્મને વલ કન્વાથી અથવા ધર્મનુ મહાદ્દન ન અરિહ ત પદ તેને તેઓ પામ્યા છે એન્ને તે ધર્મના નાયક (ઘમ્મનાયગાણ) કહેવાય છે

લભ્ય જીવોના સમૂહરૂપ રૂપને કુમાર્ગે ચાલવા ન દેતા મોક્ષમાર્ગને રૂપે તેઓ ચલાવે છે એથી તે ધર્મસાગ્રથી (ધમ્મસારહીણ) કહેવાય છે

સમારમા ચાગ ગતિ છે (૧) મનુષ્યની (૨) તિર્યચની (૩) દેવતાની અને (૪) નાગદીની—એ ચાગ ગતિરૂપ મ સારમા ધર્મ એજ જ એટલે શ્રેષ્ઠ છે શ્રી સીર્વ જ દેવ આ ધર્મરૂપી શ્રેષ્ઠ ચક્રરહેજ ચારે ગતિનો ઉચ્છેદ કરી ધર્મ—ચક્રવર્તીનું બિન્દુ ધાગ્યુ કહે છે અને તેથી ધમ્મ-ધર-ચાલન-ચક્રવર્તીણ (ધર્મધર ચતુરતચક્રવર્તિન્ય) એ વિશેષણ ધરાવતું છે

૧૪

૭ સ્વરૂપ હેતુ મ પદા.

અપ્પહિત્ત-ધર-નાણદમણ-ધરાણ, નિઝકુછડમાણ ॥ ૭ ॥

શ્રી અપ્રતિહત ભગવાનનું પુરુષોત્તમપણ, લોગોત્તમપણ અને ધર્મનાયકપણ કદા પડી હવે તેમના જ્ઞાનાદિ વણુ વે છે

મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન, અનધિજ્ઞાન, મન પર્યવજ્ઞાન અને દેવજ્ઞાન એ પાંચજ્ઞાનપૈકી દેવજ્ઞાન એ મવોત્કૃષ્ટ અને મ પૂર્ણ જ્ઞાન છે જ્ઞાનાનરણીય કર્મના સપૂર્ણ ક્ષયથી એ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે એટલે એ જ્ઞાન ક્રમાથી પણ પરાભવ પામે તેવું અખલિત થાય તેવું હોતું નથી એથી એને અપ્રતિહત વિશેષણ લગાડવામા આવે છે

અપ્રતિહત ન કર્શ એટલે દેવજ્ઞદર્શન દર્શ ૧ અને જ્ઞાન એકજ ક્રિયાની બે સ્થિતિના નામ છે પ્રથમ ભૂમિડામા જ્યારે કોઈ પણ વસ્તુનો અસ્પષ્ટ બોધ થાય છે ત્યારે તેને દર્શન કહે છે આ દર્શન થયા પછી જે સ્ફુટ બોધ થાય છે તેને જ્ઞાન કહે છે. દેવજ્ઞીને પ્રથમ જ્ઞાનને પડી દર્શન હોય છે

જ્ઞાન થવામા દર્શન અનિવાર્ય કારણ છે તેના ચાર વિભાગો છે
અયુદ્ધર્શન, અયુદ્ધર્શન, અવધિદર્શન અને કેવળદર્શન આમા
કેવળદર્શન અર્થથી શ્રેષ્ઠ છે

શ્રી તીર્થ કર દેવ અપ્રતિહત વગ જ્ઞાન અને અપ્રતિહત
વગ દર્શનને ધારણ કરનારા ટોચ છે એથીજ એમને
અપ્પહિદયચરનાણદસણધરાણ વિશેષણ લાભ્યુ છે અને
જેનામા કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન પ્રગટ વાય તેનામાથી અપૂર્ણ-
દશા હમમ્થાવમ્થા સ્વાભાવિક ગીત દૂર થાય છે અને એથી
એમને વિમદ્-છટમાણ-આપૂરા હમમ્થનાતુ વિશેષણ ખરાખર
લાગુ પડે છે

શ્રી તીર્થ કરદેવના કેવળજ્ઞાનમય પૂર્ણતામય સ્વરૂપને દર્શાવ-
વાલી આ સપદા સ્વરૂપ દેતુ સપદા કહેવાય છે જે હેતુથી સ્વરૂપનુ
વર્ણન કનાય તે સ્વરૂપ હેતુ સપદા

૮ નિજમમક્લહ સપદા

આ આઠમી સપદામા શ્રી જિનેશ્વરદેવ પાતે બતાવેલા રાહે
ચાલનારને પોતાના જેટલુ જ મ્હા આપનારા છે એ દશા મુ છે
અને એવી એને નિજમમક્લહ સપદા કહે છે

જિણાણ જામયાણ, તિજાણ તારયાણ,

બુદ્ધાણ વોહિયાણ, મુત્તાણ મોયમાણ ॥ ૮ ॥

ઝાઇ શેઠ કરોડો ડપિયા કમાય પણ એની વડાનાગીથી સેવા
કર્નારને જો એ કાઇ જ લાભ ન આપી શકતો હોય બ કે એને
પણ પોતાના જેવી ધનિની નિયતિમા ન મૂકો હોય તો એની
રોઠામ નિરર્થક ગણાય છે અને એવાની નોકરી કરવાની કોઈ
બુદ્ધિશાળીને ઈચ્છા થતી નથી એજ ગીત દેવની ઉપાસના સુખથી

છે જે દેવની મેવા કળ્યાથી પરિણામે એના જેવું પદ પ્રાપ્ત ન થતું હોય તો એ મેવા-એ ભક્તિ પરિશ્રમ રૂપ જ લેખાય. પરંતુ શ્રીગિરેશ્વરદેવ તો પોતાને ભગ્નનારને પોતાના જેના જ બનાવે છે એમના એ ગુણો દર્શાવવાને નીચેના વિશેષણો વપરાયા છે

જિજ્ઞાણ જાચયાણ, પોતે ગગદ્રેષ છતાં છે અને પોતાના અનુયાયીઓને ગગદ્રેષ છતાં છે

તિદ્ધાણ તાટ્યાણ, પોતે મ સાગ્મસુદ્રવી તરીકે ગયા છે અને પોતાના અનુયાયીઓને મ સાગ્મસુદ્રવી તારે છે

બુદ્ધાણ યોદ્ધ્યાણ, પોતે મત્ય જ્ઞાન પામ્યા છે અને બીજાને સત્ય જ્ઞાન પમાડે છે

મુક્તાણ મોક્ષગાણ, પોતે મર્વ કર્મથી મુક્ત થયા છે અને પોતાના ઉપાસકોને સર્વ કર્મથી મુક્ત કરાવે છે

૧૫

૬ મોક્ષ સપદા તથા પગિશિષ્ટ.

સઘ્વનૂળ, મઘ્વદરિમિણ, મિત્રમયલમરુઝમણતમસ્ત્રવ્યમ-
વ્યાવાહમણુણરાતિતિસિદ્ધિગઢનામધેય ઠાણ સપત્તાણ ॥ નમો
જિજ્ઞાણ, જિયમયાણ ॥ ૯ ॥

આગળની મ પદાઓમા જણાવી ગયેલા ગુણોવાળા શ્રીતીર્થ-
કર દેવ જગતના સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ ભાવને બાંહે છે, બુદ્ધ છે
એથી એમને,

સઘ્વનૂળ, સઘ્વદરિમિણ સર્વ બાહ્યનાર અને સર્વ જોનારના
વિશેષણો આપ્યા છે આ ઉપરાંત તેઓ મિદ્ધિગતિ જે પચમગતિના
નામે ઓળખાય છે તેને પામેલા છે આ મિદ્ધિગતિ વિષે ભિન્ન
ભિન્ન કથનાઓ કળ્યામા આને છે જેન દર્શનજાગેની

ત્રિદિગતિનુ જે સ્વરૂપ છે તે અડા દયાનુ છે એને એા ખા
વવા ■ વિશેષજો વાપવાં છે

દિવ્ય—ઉપવરદિન

અચર—અચર-એ તેવી નિયમિત પદ્ધતિ જે સદા
સમાન ન થાય

અસ્મ—૧૧૧ દિન-ત્યા (યા પછી દેશપત્ર પ્રમા
નો દેશ થવા નબર નથી

અણન—અણન, જેનો મ્હો અત્ર આવે તેન નથી
અર્થાનુ જે નુનાન છે

અકાદ—અમ્ય જેમા થગરા એનો નથી

અગ્રાવાદ—અગ્રાવાદ, પીગ દિન, ત્યા ગયા પછી
દેશપત્ર પ્રમાણની પીડા (આધિ આધિ
ઉપાધિ) નથી

અપુત્રગપિત્તિ—ત્યા (યા પછી ૧૧૩ દિન પડતું નથી,
અપુત્રગપત્ર પ્રાપ્ત થાય)

આવા ગુણોવાળા—

ત્રિદિગતનામધેય ટાણ—ત્રિદિગતિ નામના આધારને

સપત્તાન—પાનેડાઓને તેમજ

નમો વિનાણ, વિયમયાન—નમસ્કાર દેા રાગદેવ ઇતિનારા
ઓને તથા બધા ઇતિનારાઓને અર્થાત ગા-દ-અને બધા ઉપર
વિશ્વ મેળના મદા માઓને નમસ્કાર દેા

આવા શ્રી અરિહત દેવો જે દેશ થઈ ગયા, છે અને મ્હો
તે સર્વે વદનીય દેશ છેવટે તના ઉપજદાર રૂપે પૂર્વાચાર્યકૃત
આવા આ સુદમા જોવાય છે --

જે અ અદ્વા સિદ્ધા, જે અ મવિસ્સતિનાગણ કાલે ।

સપદ જ વદમાણા, સદ્ગે તિવિદ્ધેણ વદામિ ॥

જેઓ અદ્વા સિદ્ધા અતિત કાળમા-ભૂતકાળમા મિદ્ધ થયા છે, જેઓ અનાગણ કાલે મવિસ્સતિ અનાગતકાળ-ભવિષ્યકાળમા મિદ્ધ થશે અને જેઓ સપદ વદમાણા મ પ્રતિ વર્તમાનમા મુક્ત થાય છે તે સર્વને તિવિદ્ધેણ મન વચન અને કાયાએ નાણુ પ્રગટથી વદામિ વદુ હુ

આમ આ સૂત્ર અતિ ગભીર આશયનાણુ છે જો એનો અર્થ જાણજી મમજવામા આવે તો મુદ્દેવનુ યથાર્થ સ્વરૂપ સમજી શકાય અને તેમ થતા આત્મા વિદ્યામકમમા ઝડપથી આગળ વધી શકે

જાવંતિ ચેદ્ધઆઈ સૂત્ર

જાવતિ ચેદ્ધાઈ, ઉદ્ધે અ અહે અ તિરિઅ લોપ અ ।

સબ્બાઈ તાઈ વદે, રહ સતો તત્થ સતાદ ॥ ૧ ॥

આ મૂત્રનો દેતુ ત્રણે લોકમા રહેલી જિન-પ્રતિમાઓને વદન કરવાનો છે જો કે જગચિતામણિ ચૈત્યવદનની ઠેઠી ગાથામા શાશ્વત ચૈત્યમા રહેલી જિનપ્રતિમાની મ ખ્યા જતાવી તેને વદન કર્યું છે પરંતુ એ શાશ્વત ચૈત્યો લોકના કયા કયા ભાગમા હોય છે તેનો નિર્દેશ એમા મળતો નથી જ્યારે આ સૂત્રમા લોકના ત્રણ વિભાગો જતાવ્યા છે

ઉદ્ધે—ઉર્વલોક-સ્વર્ગમા

અહે—અધોલોક-પાતાળમા

ત્રિરિજ લોષ-નિર્ધક્ષોક્તિર્ધર્મલોકમા --
 અર્ગ, પાતાળ અને નિર્ધર્મલોક એ ત્રણમા -

જાવતિ સેદમાહ—જેણે ચૈત્યો-જિનણિ બોલે છે,

તાહ—તે

મહ્યાહ—મર્વને

ઘડે—૧૬ હુ

પરંતુ એ પ્રશ્ન થાય કે વદન નો હાથ પગ અને મમ્મક તેનની
 સમક્ષ નમાવના વડે બાય છે તો અહીં ખુલાનો કરે છે કે—

રહ મનો નથ સત્તાહ
 અહા ગદ્યો છના, ત્યા ગદે નાને

વદન ૧૩ હું અથાત્ મનના પૂજ્યભાવ વડે ભાવનમન્કાર કરે હુ

કયા લોકમા દેટલા શાસ્ત્રન પ્રમાદ છે અને ત્યા દેટલી
 પ્રતિમા છે તેની યાદી નીચે મુજબ છે —

સ્થળ	પ્રામાદ	પ્રતિમા
અર્ગલોક (વૈમાનિકમા)	૮૪૮૭૦૦૩	૧૫૨૬૪૪૪૭૬૦
અધોનોઃ (ભુવનપ્રતિમા)	૭૭૦૦૦૦૦૦	૧૩૮૬૬૦૦૦૦૦૦
(વ્યતરમા ને જ્યોતિષીમા)	અમ ખ્યાતા	અમ ખ્યાતા
તિર્થંગલોકમા	૩૨૫-	૩૮-૧૩૨૦

આ મ ખ્યા શાસ્ત્રના પ્રામાદની છે અશાસ્ત્રનાની ગણના
 શાસ્ત્રમા કહેની નથી

આસૂરનો છ' પાયા છે જે આચારીતિની માત્રક ગાઇ શકાય છે

જાવંત કેવિ સાહુ સૂત્ર

જાવત કે રિ માહ, મરદેરચયમહાવિદેહે અ ।

સર્વેસિ તેમિ પળઓ, તિરિદેણ તિદહવિરયાણ ॥ ૧ ॥

જેન ધર્મ ગુણકર્મ-પૂજામા માને છે અને એથી જ્યાં જ્યાં
શુદ્ધો હોય ત્યાંથી ગ્રહણ કરનારુ અને ગુણી જનો પ્રયે બહુ-
માન કરવાનુ જણાવે છે ધર્મના પાયારૂપ જે ચાર જાતની
જ્ઞાના ગણાવી છે તેમા પણ ખોલ પ્રમોદજ્ઞાના ગણાવી છે
શુદ્ધી જનોને જે હૃદયમા પ્રમોદ ધારણ કરવો એ ત બાવ
નાનો હેતુ છે અહીં કર્મબૂમિના

મરદેરચયમહાવિદેહે અ
ભગત-એના અને મહાવિદેહમા

જાવત કેરિ માહ
જેટલા ગ્રહણુ માધુ

જેટલા માધુ મહાત્મા હોય

સર્વેસિ તેમિ પળઓ
સર્વને તને નમસ્કાર

તે સર્વને નમસ્કાર ધાઓ એમ જણાવ્યુ છે અર્વાત ભરત,
એવત અને મહાવિદેહમા જેટલા માધુ મહા માઓ હોય તે સર્વને
માગી વદના ધાઓ અહીં માધુ મહાત્મા ડોને ગણવા? તે પ્રશ્ન
થાય તેથી વગ્નુ સ્પષ્ટ કરવા જણાવ્યુ છે કે

તિરિદેણ તિદહ-વિરયાણ

ત્રણ દેહી ત્રિવિધ વિરામ પામેવાને

ત્રણ દેહી ત્રિવિધે વિરામ પામેવા હોય તે માધુઓ કહેવાય
એવો અહીં અભિપ્રાય છે

જે અશુભ પ્રવૃત્તિદ્વારા કર્મવડે આત્મા દંડાય તે હ ડ કહે
વાય ૭ આવી અશુભ પ્રવૃત્તિના મુખ્યત્વે ત્રણ વિભાગ છે

મનની અશુભ પ્રવૃત્તિ—મનદંડ

વચનની અશુભ પ્રવૃત્તિ—ચનદંડ

શરીરની અશુભ પ્રવૃત્તિ—કાયદંડ

આ ત્રણે પ્રકારના દંડથી—અશુભ પ્રવૃત્તિથી જે અટક્યા
હોય અર્થાત્ જેના મન વચન અને કાયા પવિત્ર થયા હોય
અને મનવચન કાયાવડે કરનાથી, ડરાવવાથી અને અનુભોત્વાથી
જે વિરમ્યા હોય તે માધુ કહેવાય

જગતના લગભગ દરેક ધર્મો આ વાતનો સ્વીકાર તો કરે
છે કે મન વચન અને કાયાની જેનામા પવિત્રતા હોય તે જ સાધુ
કહેવાય, પરંતુ તેને પ્રવૃત્તિમા મૂળનાર જવ સે જ હોય છે

નમોઽર્હત

નમોઽર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુમ્ય' ।

જાવત કેવિ સાધુ સૂત્ર જોયા પછી ઉવસગગુર અથવા કોઈ
પણ પૂવાચાર્ય રચિત સ્તવન જોવાય ૭ અને સ્તવનના પ્રાર-
ભમા મગગાયરણુ તરકિ આ સૂત્ર જોવાય છે એમા અર્હત-
અરિહત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સર્વ સાધુને નમસ્કાર
કરેલો છે

આ પ્રારમા અજ દષ્ટિવાદનુ મગગાયરણુ છે વારમુ અજ
અમૃત ભાષામા છે

ઉવસગ્ગહરં સ્તોત્ર

મૂળ પાઠ, અર્થ અને વિવેચન.

(૭૬-ગાથા)

ઉવસગ્ગહર પાસ, પાસ વટામિ કમ્મવણમુક્ક ।
 વિસદ્દરવિસનિન્નાસ, મગલકલ્લાણઆવાસ ॥ ૧ ॥
 વિસદ્દરફુલિંગમત્ત, રુટે ધારેહ જો મયા મણુજો ।
 તસ્સ ગદ્દ-રોગ-મારી, દુદ્ધ જરા જંતિ ઉવમામ ॥ ૨ ॥
 ચિદ્ધુડ દૂરે મત્તો, તુજ્જ પણામો નિ ગ્ગુફલો હોદ્ધ ।
 નર-તિરિણ્ણુ નિ જીરા, પાવતિ ન દુ-સ્વદોગચ્છં ॥ ૩ ॥
 તુહ મમ્મત્તે લદ્ધે, ચિંતામણિરુપ્પપાયગ્ગમ્મહિણ ।
 પાવતિ અવિગ્ગેણ, જીરા અયરામર ઠાણ ॥ ૪ ॥
 હિંસા સુગુઓ મહાયમ, મત્તિમરનિગ્ગમરેણ હિંસણ ।
 ત્તા ઢેવ ટિજ્જ યોહિં, ભવે ભવે પામ જિણચ્છદ્ધં ॥ ૫ ॥

આ સૂત્ર માટે જોત મમાજમા અનેકવિધ માન્યતાઓ અને
 ૩ તકવાઓ થાકે છે

કેટલાક તને અનેક મત્રોથી ગર્ભિત માને છે અને તેની
 ગાવાઓ વધારે હતી એવી માન્યતા પણ ધરાવે છે પરંતુ સાહિ
 ત્યનું સંશોધન કરનારઓ હવે એ મત ઉપર આપ્યા છે કે મૂળ
 આ સૂત્રની પાસ ૪ ગાથાઓ હતી આ કૃતિની રચના શ્રી ભદ્ર-
 બાહુમ્બામીએ કરી છે અને તેથી એનું અર્થગાલીર્થ ઘણું છે

પ્રથમ ગાનામા પાસ ઘડામિ શબ્દોથી શ્રી પાર્શ્વનાથ નમસ્કાર કયો છે આ પાર્શ્વનાથ ભગવાન કેવા છે તે જણવાને માટે એમને આર વિશેષતો લગાડ્યા છે

(૧) ઉપસગ્ગહર પાસ (૨) વસ્ત્રધણમુક્ક (૩) વિસહરવિસનિગામ (૪) મગલપસ્તાળમાવાસ ।

આ આરે વિશેષણોનો અર્થ અનુક્રમે એકએ

ઉપસગ્ગહર પાસ

શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન કેવા છે ? ઉપસગ્ગહર પાસ ઉપસર્ગને હુનારા પાર્શ્વ નામના યક્ષની મુક્ત છે, અર્થાત્ તેમની સેનામા પાર્શ્વ નામનો યક્ષ રહેલો છે જે એમના ભક્તોના બધા ઉપસર્ગો દૂર કરે છે

વસ્ત્રધણમુક્ક

શુદ્ધ એવન્ય રૂપી ચદ્રમાને કમરૂપી વાદળે ઘેરી લીધેલ છે એમાથી જ્યારે તે મુક્ત વાય છે ત્યારે તે પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રકાશે તે પાર્શ્વનાથ ભગવાન તેવા કર્મરૂપી ઘન એટલે વાદળથી મુક્ત થયેલા છે અને તેવી પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપે પ્રકાશે છે એમ ભારતી છે

વિસહરવિસનિગામ

વિષધર એ પ્રકારના દોષ છે એક તા દ્રવ્ય વિષધર એટલે દુષ્ટિવિન, આગીવિષ વગેર નેકટો જાના માપ અને ભાવ વિષધર એટલે મિથ્યાત્વ ભગવાન શ્રી પાર્શ્વનાથ બને જાતના માપના એરનો નાગ કો છે

મગલ

હુ ખનો નાગ અટ

કહે છે, એને સુખની વૃદ્ધિ થાય તેને કલ્યાણ કહે છે શ્રી
પાર્શ્વનાથ ભગવાન મગજ અને કલ્યાણ બંનેના ઘર મમાન
છે, અર્થાત્ એ બંને વસ્તુઓ આપવાનું પૂરેપૂરું સામર્થ્ય
ધરાવે છે

ભગવાન શ્રી પાર્શ્વનાથનાં નામમા ડેવળ માપનું ઝેડ ઉનાર-
વાનો જ શુભ નહિ પણ શ્રદ્ધાપીડા, ગેગ, મરકી, ભય કર તાવ
વગેરેને દૂર કરવાની પણ શક્તિ છે અને તે વસ્તુ બીજી ગાવાયી
જણાવી છે

ત્રિસદ્ગુણિંગમત

વિષધર = કૂલિંગ નામનો (પ્રભુનામ યુક્ત) મંત્ર

કહે ધોરેઈ જો સગા મણુઓ

ઠે ધાન્ય કહે ને મહા મનુષ્ય

તસ્મ

તેના

મહ-રોગ-મારી-દુટ્ટજગ

દુટ્ટ શ્રદ્ધા-રાગ, મરકી, ભય કર તાવ

જતિ

ઉત્તમ

પામે છે

શાંતિને અર્થાત્ મટી ભય છે

ભગવાનનો આશી પશુ વિશેષ પ્રભાવ છે અને તે નીચેની
|| થા દર્શાવે છે

ચિદ્રૂડ

દૂર

મનો

રહો

દૂર

મંત્ર

ઉપ- જણાવેલો મંત્ર તો દૂર રહો પણ

મુદ્ર પળામો વિ ચદુફલો હોઈ

તાગે પ્રાપ્ત પણ બહુ ફળવાળો થાય છે અર્થાત્ નમને

કરવામા આવેલો નમન્કાર પણ બહુદુર્લભાળો થાય છે બહુદુર્લભા
સૌભાગ્ય, આરોગ્ય, ધનધાન્ય, ડલત્ર, પુત્ર વગેરેના લાભનો
અર્ધ સમાયેલો છે

પ્રભુને માથા મનથી નમન્કાર કરના પ્રાય દેનગતિને ૪ પામે
છે હતા એ પૂર્વકાળે જાણેનું આયુષ્ય જાકી હોય અને

નરતિરિપ્સુ વિ જીયા

મનુ ય અને તિર્યચલનમા આવેલા હવે

એ હવે મનુષ્ય અને તિર્યચગનિમા આને તો પણ

પાવતિ ન હુ સ્વદોગધ

પામતા નવી દુખ અને દોર્ગત્ય

દુખ અને દુર્ભાગીપાત્ર તેમને લોગવવા પડતા નથી

જે આત્માઓ ભગવાનનું સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરે છે તેમનો તો
બેઠો પાર વર્ષ જાય છે એ જતાવવા કહે છે —

તુદ્ધ સમ્મત્તે દ્યદે

તમારૂં સમ્યક્ત્વ પામ્યે છતે-પામવાથી

પણ સમ્યક્ત્વ કેવું ? તંબનાનવાને તેની આગળ વિશેષવ મૂકે છે

ચિંતામણિકવ્વપાયવમ્મહિયે

ચિંતામણિરત્ન અને ૬ પપાદપ-૬ પવૃક્ષ તેનાથી પણ
અધિક દુર્લભ આપનાગ આપના સમ્યક્ત્વને પામવાથી

જીવા હવે-મનુષ્યો

મગ્નિગ્નેષ વિદ્વા વિના, સરળનાથી

પાવતિ પામે છે

ઘયરામર દાળ અજગમર મ્થાનને-મોક્ષને

મોક્ષને મહેવાઈથી પ્રાપ્ત કરે છે

પ્રભુજી આ રીતે સ્તવન કરી હવે જે વસ્તુની મુમુક્ષુને
પ્રદય જરૂર છે તે દર્શાવવા કહે છે

યાસ જિજ્ઞાસુ જિનેશ્વરોમા ચદ્ર સમાન છે પાર્શ્વનાથ !

મહાયસ છે મહાયશન્વી !

તમારૂં

મનિષ્ઠર

નિષ્ઠરેણ

દિવસેણ

ભક્તિના મમ્હવી

ભરપૂર

દૃઢચન્દ્રે

હમ મયુજો આ રીતે અનન કર્યું છે

ના તૈયી

દેવ છે દેવ !

યોદ્ધિ વિજ્ઞ ભોધિધીજ-અમકિને આપો

અર્પાત્ મારે જેટલા જન્મ લેવા પડે તે મધ્યાજ્ઞ જન્મોમા

માગી તમારે વિરે અનન્ય શ્રદ્ધા હો

૨૦

જયવીયરાય સ્તુતિ

મૂળ પાઠ અને વિવેચન,

(૧૬-ગાથા)

જય વીયરાય જગગુરુ, હોઉ મમ તુદ્ધ પમાગ્રો મયર ।

મનનિવ્ધેઓ મન્ગાણુ-મારિયા કટ્ઠફલમિદ્ધિ ॥ ૧ ॥

લોગવિરુદ્ધચાઓ, ગુરુજ્ઞાપૂઆ પરત્યકરણ ચ,

સુદગુરુજોગો તત્ત્વચણ-સેવણા આમગમન્વહા

॥ ૨ ॥

વારિઝદ જહરિ નિઆણ-વધણ વીઝરાય તુહ મમયે ।

તહરિ મમ દુઝ સેવા, મવે મને તુમ્હ ચલણાણ ॥ ૩ ॥

દુ લવસ્વઝો કમ્મલસ્વઝો, સમાદિમગ્ન ચ મોહિલામો અ ।

સપજઝ મહ ઇઅ, તુહ નાહ પળામફરણેણ ॥ ૪ ॥

(૭૬-અનુષ્ટુપ)

સર્વમગલમાગલ્ય, મર્વકલ્યાણકારણ ।

પ્રધાન મર્વધર્માણા, જૈન જયતિ ગ્રામન ॥ ૫ ॥

‘જેઓ પરમેશ્વરને જગતનો કર્તા અને પ્રાર્વનાથી કળ દેનારો માને છે તેઓ એની એ રૂપે ભાવના-સ્તુતિ કરે તે ઠીક છે પરંતુ જેઓ વીતરાગદેવને કૃતકૃત્ય થયેલા અને એવી જગતની કોઈ પણ પ્રવૃત્તિમાં કોઈમાન માને છે તેની આગળ કોઈ પણ યાચના કરવી કેમ ઉચિત ગણાય ? અથવા જો આત્મા જ કર્મનો કર્તા છે અને લોકો છે તો વીતરાગ આગળ કરેલી સ્તુતિ નિર્ગર્ભ છે, -એમ કોઈ પ્રથમ રૂઢે એ આભાવિક છે તો પ્રથમ વીતરાગ આગળ કોઈ દૃષ્ટિએ સ્તુતિ થાય છે તે મમલ દેવાની જરૂર છે

વીતરાગદેવ આગળ સદલા શુભોની માગણી પોતાને શુ વસ્તુ જોઈએ છે એ જ્યાંવને તાજે રાખના માટે જ યોગ્યેની છે અને એ વસ્તુ લગવાને બતાવેલા માર્ગથી પ્રાપ્ત વાય છે માટે પરમાર્થથી એમને આપનાર કહ્યા છે

જય વીયરાય જગગુરુ

જય ત્રીન ગ । જય જગદ્ગુરો !

અર્થાત્ હે વીતરાગદેવ ! હે જગતના ગુરુ ! તમે જયવ તા વર્તો-મયચ-હે લગવન્ !

તુહ પમાવઝો-તમારા પ્રભાવથી

મેડ મમ-હો મને .

હે ભગવાન તમારા પ્રભાવથી મને હો શુ હો ? તે જણા-

વા ડહે છે કે નીચેની આઠ વસ્તુઓનો લાભ —

૧ ભગનિવેશો-ભવનિવેદ

૨ મંગાણુમારિયા-માર્ગાનુમારીપણુ

૩ દુઃખગતિસિદ્ધિ-ધર્મકૃણની સિદ્ધિ

૪ લોગવિરહચામો-લોકવિરહ ધાર્યનો ત્યાગ

૫ ગુરુજ્ઞાનપુજા-ગુરુજ્ઞાન પ્રત્યેનો પૂજ્યભાવ

૬ પરધરુણ-પરોપકારવૃત્તિ

૭ સુદુર્ગુરુજોગો-સદ્ગુરુનો યોગ

૮ તત્ત્વચરણસેવના-તેમના વચનની સેવના

આ આઠ વસ્તુ ડેવગ આ ભવ માટે જ નહિ પણ જ્યાં મુખી ભવ લેવા પડે-મ સારમાગમા પરિભ્રમણ કરવું પડે-આમરમૂ-ત્યા મુખી અખડ ગીતે-મલ્લહા-એટલે વચ્ચે ત્રૂટી પડ્યા સિવાય મળે.

આ આઠ વસ્તુઓ શા માટે માગવામા આવી છે અથવા એની શા માટે જરૂર છે તે પ્રવચન વિચારીએ

જ્યાં મુખી મનુષ્ય સ સારના મુખલોગમા રચ્યોપચ્યો રહે છે ત્યાં મુખી આત્માના અનિર્વચનીય આનંદને પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા પણ થતી નથી એથી પ્રથમ ‘સ સારના મુખલોગો મિથ્યા છે, દુઃખ મમયમા કૃત્રિમ આનંદ આપી નાશ પામનારા છે, પરિણામે વિશેષ દુઃખ દેવાને જ સર્જાયેલા છે માટે હું શાશ્વત મુખ મળે તેવો પ્રયત્ન કરું’ આવી જ મનોભાવના તે ‘ભવનિવેદ’ કહેવાય છે આત્મધર્મ પામવા માટે આ

પગધિયુ છે અને એની પ્રાપ્તિ થાય તો જ એ દિશામાં આગળ વધી શકાય છે ભવનિર્વેદ યથા પછી પ્રથમ તૈયારી કરવાની હોય છે તે માર્ગાનુસારીપણામાં દાખલ થવાની

મનુષ્યની ભાવના ગમે તેવી થાય પણ પોતાના જીવનનો શક્ય બદલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ઇષ્ટ દેહની પ્રાપ્તિ થતી નથી એટલે ભવનિર્વેદ યથા પછી માર્ગાનુસારીપણામાં આવવાની જરૂર છે માર્ગાનુસારીપણાનો અર્થ ધર્મમાર્ગને અનુસરનારી હાલકાત થાય તે છે ધર્મમાર્ગને અનુસરવાને એક આત્મા ત્યારે જ હાલક થાય છે કે જ્યારે પ્રથમ ધર્મ, ગાંધી કે સમાજે સીકારેલા નીતિના ધોરણનું તે પાલન કરે જેઓ એટલી નીતિનું પણ પાલન કરવામાં પડાન પડે છે તે ધર્મ માર્ગની દૃઢક આજ્ઞાઓનું પાલન કેવી રીતે કરે? એથી શાસ્ત્ર કારોએ માર્ગાનુસારીપણાની હાલકાત કેળવવા ઇચ્છનારને માર્ગ દર્શક વાય તેવા ઉપ નિયમો જતાવ્યા છે જેમાં મહુધી પ્રથમ યાચ્ય પદ્ધતિભવ છે મનુષ્ય જ્યાં સુધી પોતાની આશુચિકાના સાધનો તંમ જ વૈભવની પ્રાપ્તિ ન્યાયના ધોરણે કરતો નથી ત્યાં સુધી તે આધ્યાત્મિક માર્ગમાં આ મધર્મમાં એક હગલુ પણ આગળ વધી શકતો નથી

લોકવિરુદ્ધ કાર્યનો ત્યાગ, વડીલ-જનો પ્રત્યે બહુમાન, પરોપકારવૃત્તિ, નફગુરનો યોગ અને તેમના વચન પ્રમાણે ચાલવાની શક્તિ એ જધાનો માર્ગાનુસારીપણામાં જ અમારેશ થાય છે અને એ માર્ગાનુસારીપણાની પ્રાપ્તિ યથા પછી અતે ઇષ્ટ દેહ-મોક્ષ તેની સિદ્ધિની-પ્રાપ્તિની દરજા કરી છે

ગાંધી ૬૬માં ગવાતી આ બે કડીઓ ગણધરોની કૃતિ છે પછીની ગાંધીઓ પૂર્વાચ્ચાપકૃત છે

જયવીયરાય ચાલુ.

અર્થ અને વિવેચન

જયવીયરાયની હવે પછીની ગાથામાં પ્રભુચરણની સેવા અને
તેના કૃપાનું વર્ણન છે

ધારિજદ જદવિ નિયાળયધણ—

વાર્ધુ છે જો કે નિયાણુખ ધણ

વીયરાય-હે વીતરાગ

તુદ સમયે—તમારા આગમોને વિષે

સદ્ગતિ-તો પછી

મમ-મને

હુજી-હોજો

સેવા-સેવા

મયે મયે-ભવોભવને વિષે

તુમ્હ ચલણાણ-તમારા ચરણોની

અર્થાત્ હે વીતરાગદેવ ! તમારા આગમમાં જો કે નિયાણુ
બાધવાનો નિષેધ કર્યો છે તો પણ હું તો તમારા ચરણોની સેવા
ભવોભવ હોજો એવું માણુ છું—અર્થાત્ એ રૂપ નિયાણુ કદે છું

ભવોભવને વિષે ભગવત્ચરણની સેવાભિલાષા કરવી એ
વાસ્તવિક રીતે નિયાણુ જ નવી કારણ કે સમારની વૃદ્ધિ થાય
તેવા કૃપાની પ્રેરણા એ જ નિયાણુ છે અને ભગવત્ચરણની
સેવા તો મોક્ષમાર્ગના ઉત્તમ સાધન રૂપ છે, પરંતુ અહીં
ભગવત્ચરણની સેવાનું મહા મ્થ જણાવવાને તે નિયાણુ હોય

તો પણ હું તેને ઈચ્છુ છું એમ જણાવ્યું છે અર્થાત્ મારે
તો તમારા ચરણની નેવા એ જ એક માત્ર અભિવાધ છે

આ પછીની ગાથામાં ભગવાનને પ્રણામ કરવા દ્વારા ચાર
વસ્તુની અભિવાધ કરી છે

દુષ્કર્મફળમો-હું ખનો દાય

કર્મફળમો-કર્મનો દાય

સમાધિમરણ-મમાધિમરણ

યોહિલાભ-અને બોધિણી-નો લાભ

આમાં બોધિણી-મમ્યદત્તનો લાભ એ સહુવી પ્રથમ જરૂરની વસ્તુ છે કારણ કે એની પ્રાપ્તિ ચવાધી કર્મફળના માથા સાધનો જણાય છે, તે દ્વારા કર્મનો દાય કંવાનો ઉત્પાદક થાય છે અને તેમ વત્તા હું ખનો નાશ અને સમાધિમરણ પણ મ્વા ભારિક રીતે જ મળી જાય છે

આ ચાલે વસ્તુઓ પ્રભુને સાથા લાવથી પ્રણામ કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે મારે જ કહે છે-

સ્વપન્નમ્ મહા પદમ-સાપડો મને એ

નાહ-હે નાથ !

તુદ પણામ કરણેણ-તમને પ્રણામ કરવા વડે

અર્થાત્ હે નાથ ! તમને પ્રણામ કરવા વડે મને આ ચાર વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ માળો.

અહીં સ્તુતિનો અધિકાર પૂરો મધ માગલિક નિમિત્તે અનુક્રુપ સ્ત્રોત્ર બોલાય છે

સર્વમગલમાગલ્ય-જગતમાં દ્રવ્ય અને ભાવ એમ જે જે પ્રકારના મગજ ગણાય છે તે સર્વમાં શ્રેષ્ઠ મગજરૂપ

સત્કલ્યાણમારણમ્-મર્વે ક-ચાણુના ઠારણુડપ
 રયાત સર્વધર્માના-મર્વે ધર્મોમા શ્રેષ્ઠ એવું
 જ્ઞાન જયતિ જ્ઞાસનમ્-જ્ઞાન-ચામ્નત જયવતુ વર્તે

મા શ્રેષ્ઠોક જેનધર્મની લગભગ દરેક મોટી ધર્મક્રિયાના
 અતમા બોલાય છે

૨૧

અરિહંત ચેઈઆણું (ચૈત્યસ્તવ)

મૂળ પાઠ

અરિહત ચેઈઆણ કરેમિ કાઠસ્સગ્ગ ।

વટ્ઠણગત્તિઆણ, પૂઅણગત્તિઆણ, મક્કારગત્તિઆણ,
 સમ્માણગત્તિઆણ, ચોહિલામગત્તિઆણ, નિરુપમગ્ગગત્તિઆણ,
 સઘ્ધાણ, મેહાણ, ધીહણ, ધારણાણ, અણુપ્પેહાણ, વટ્ઠમા-
 ગિણ, ઠામિ કાઠસ્સગ્ગ ॥

અન્નલ્લ ઝમસીણ, નીમસીણ, સ્વામીણં, છીણ,
 જંમાહણ, ઉટ્ટુણ, વાયનિમગ્ગેણ, મમલીણ, પીત્તમુચ્છાણ,
 સુદ્ધમેહિં અગસચાલેહિં, સુદ્ધમેહિં ચેલસચાલેહિં, સુદ્ધમેહિં
 દિદ્ધિસચાલેહિં, એવમાહણહિં આગારેહિં,

અમગ્ગો અવિરાદિઓ હુજ મે કાઠસ્સગ્ગો ।

જાત્ર અરિહતાણ મગ્ગતાણ નમુકારેણ ન પારેમિ
 તાવ કાય ઠાણેણં મોણેણ જ્ઞાણેણં અપ્પાણ વોસિરામિ ॥

અરિહંત ચૈદ્યાણું

અર્થ અને વિવેચન.

અરિહંત ચૈદ્યાણું સૂત્ર-ચૈત્યન્નવ એ ધીજી નામથી પણ જોળખાય છે આ સૂત્રની જાહેર અનુક્રમે (૧) મગજ (૨) અભિધાન (૩) પ્રતિભા (૪) નિમિત્ત (૫) માધનો (૬) અપવાહ નવવા આગાર (૭) ધ્યાનની અવધિ (૮) ને સ્વરૂપ એ બામતોથી વિચાર કરવામાં આ ચે છે

અથવા આ સૂત્ર જાઠ મ પદામાં વહેચાયેલું છે મ પદા એન્હો વિમાનો-અર્વાધિમર

- ૧ અભ્યુપગમ મ પદા.
- ૨ નિમિત્ત મ પદા.
- ૩ હેતુ મ પદા.
- ૪ એકવચનાત મ પદા.
- ૫ બહુવચનાત મ પદા.
- ૬ આગતુકાગાર મ પદા.
- ૭ કાર્યોત્સર્ગાવધિ મ પદા
- ૮ સ્વરૂપ મ પદા.

૧ મગજ.

પ્રથમ મગજ આદિની દષ્ટિએ આ સૂત્રનો વિચાર કરીએ મગજ જે જાતના હોય છે (૧) ક્રય મગજ (૨) ભાવ મગજ

દ્રવ્ય મગજ તરીકે સુવર્ણ, ચંદન, દહીં, યુષ્પ, કલશ, શ્રીફળ
 વગેરે વસ્તુઓ અને ઠંડી વગેરે અક્ષરો તેમજ સાથીઓ
 વગેરે ચિત્રો ઓળખાય છે

મગજ શબ્દથી વસ્તુ જ્ઞાન અથવા તેથી થતો ભાવ ભાવ
 મગજ તરીકે ઓળખાય છે

મગજ શબ્દ નીચેના ભાવ જણાવે છે

- (૧) ગાત્રની શોભાઉપ
- (૨) વિધનને દૂર કરનાર
- (૩) હર્ષને ઉત્પન્ન કરનાર
- (૪) સસાગ્રથી દૂર કરનાર
- (૫) યાત્રાનો પાર પમાડનાર

અરિહંત એકાગ્રમા જે અરિહંત શબ્દ છે તે ભાવમગજ
 સૂચક ૭ અરિહંત એ પાંચ મગજમા પ્રથમ મગજ તરીકે
 જણાય છે એમ આપણે નમસ્કાર મૂત્રથી જાણીએ છીએ અને
 ઉપર જોલા પાચે ભાવ અરિહંત શબ્દથી જણાય છે જેમકે
 યાત્રાની શોભાઉપ તે મગજ, અરિહંત એ મર્વ આગમોની, સર્વ
 યાત્રાની શોભાઉપ છે, માટે અરિહંતને મગજ કહી શકાય
 (૨) વિનને દૂર કરનાર પણ મગજ ગણાય છે અરિહંત
 પણ ઈર્મરૂપી યતુનું વિધન દૂર કરનાર છે, માટે એ ભાવવડે
 પણ અરિહંત શબ્દ મગજસૂચક જણાય છે (૩) હર્ષને
 ઉત્પન્ન કરનાર પણ મગજ ગણાય છે અરિહંત એ ઈર્મરૂપી યતુ
 આપણે વિજય મેળવનાર હોવાથી આત્મવિજયનો હર્ષ પ્રદર્શિત
 કરે છે અને તેથી આ અર્થમા પણ અરિહંત મગજસૂચક જણાય
 છે (૪) સમાગ્રથી દૂર કરનાર પણ મગજ ગણાય છે અરિહંત
 એ તીર્થ દૂર હોવાથી આપણને સમાગ્રથી દૂર કરનાર (નાગનાર)

છે માટે આ અર્થમાં પણ અગ્નિ ત ગણ મ ગગમૂચક ગણાય છે (૫) શાસ્ત્રનો પા પમાડના મનના ગણાય છે અગ્નિ ત શબ્દ પણ મમમ શાસ્ત્રનો પાર પમાડના છે અર્થાત્ અગ્નિ ત શબ્દના સંપૂર્ણ જ્ઞાનથી મન ગાત્રનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન થાય છે એટલે કે પા પમાય છે એવી આ ભાવના પા અગ્નિ ત ગણ મ ગગમૂચક છે

૨ અભિધાન—

અભિધાન એન્થે નામ, કાંઈ પણ વસ્તુ નામથી ઓળખાય છે નામ જે રીતે આપી ગાય છે એક દ્રવ્યથી અને બીજી ભાવથી

(૧) દ્રવ્યથી એન્થે કે જે શબ્દોથી નૂત શરૂ થતું હોય તે શબ્દોથી મૂરને નામ આપતું તેને દ્રવ્ય અભિધાન કહેવાય છે આ નૂત અગ્નિ ત એક જાણ એ ગમ્હોથી ગડ થાય છે માટે તેનું નામ અગ્નિ ત એક જાણ નાખવામાં આયું છે

(૨) ભાવથી નામ આપતું એન્થે મૂરને વિરે જે વિષય કહેવામાં આયો હોય અથવા સૂત્રમાં જે ભાવ પ્રવર્તિત કરવામાં આયો હોય તે ભાવ પ્રમાણે નામ આપતું આ મૂરમાં એન્થ અર્થાત્ નતિમાં (અગ્નિ તોની) નું જ્ઞાન કરવામાં આયું છે એટલે કે પ્રતિમાનું ધ્યાન કેવો રીતે પરસ્પર નેકરે અને તનાવી શુ શુ કાયદા થાય છે વગેરે જાગત ગણાયેલી છે માટે આ સૂત્રને એ ચમત્તન એ નામની પણ ઓળખવામાં આવે છે

૩ પ્રતિજ્ઞા— પ્રતિજ્ઞા એન્થે નિશ્ચય

જગત્ની અદર જાણવાના વિષયો જનત છે અને તે બધાનો સબધ પણ એન્થોન માથે એટલો બધો નિકટ છે કે એક જ વસ્તુના સંપૂર્ણ જ્ઞાનથી અર્થાત્ બધી જાતના સબધને જાણવામાં જગતના સર્વ વિષયોનું જ્ઞાન મળી જાય છે પણ

કમળી કમળી હોવાથી તે એક જ વસ્તુને મર્વ મળવાથી
 તે મહાકાનીતું પણ આયુષ્ય પૂરું થઈ જાય છે છતાં તે
 હવાની વસ્તુ પૂરી થતી નથી એટલે કોઈ પણ વસ્તુ મળવી
 જતા પ્રતિજ્ઞા લેવાય છે કે અમુક જાળનજ આ મૂત્રમા
 હવામા આવશે તે મેળ થઈ મુદ્દા છે કાળજી કે એવી વિષયનો
 શબ્દ / હી આવી જાય છે

આ સૂત્રમા પણ “ અરિહન ચેદ્દાણ વેમેમિ કાઝમ્મગ્ગ ”
 એ વાક્યથી અરિહતની પ્રતિભાઓના આગધન માટે ઠાઠ-મગ્ગ
 થતી મૂત્રકાર પ્રતિજ્ઞા લે છે (અને આ મૂત્ર બોલતી વખતે
 મોક્ષના આ શબ્દોથી પ્રતિજ્ઞા લે છે) અને એવી આ મૂત્રનો
 વેરય “ અરિહતની પ્રતિભાઓનું કેની કીતે ધ્યાન વસ્તુ એ
 છે ” એમ આપણને અષ્ટ મમનય છે

૪ નિમિત્ત— નિમિત્ત એટલે હેતુ

કોઈ પણ કાર્ય કયો હેતુ મિલ્લ કઠ્ઠા માટે ઠગ્ઠામા આવે
 છે એ ઉઠાણવી જાણવું નોંધએ અને એ જાણીએ તો જ
 આપણને ક્ષીધેક્ષી પ્રતિજ્ઞા વધાટે ઠગ્ઠાકવી પાઠ પાડવાનું
 મન થાય છે માટે સૂત્રકાર પ્રતિજ્ઞા પછી તે પ્રતિજ્ઞાના નિમિત્તો
 અથવા હેતુએ જણાવે છે કે અરિહતની પ્રતિભાઓના નદનથી,
 પૂજનથી, મત્કારથી, મન્માનથી જે પુણ્ય થાય તે પ્રાપ્ત કઠ્ઠા
 માટે અને તેથી પગિણાએ પ્રાપ્ત થના મમકિત અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ
 માટે અરિહતની પ્રતિભાઓનું ધ્યાન ધનવાનું છે

૫ સાધનો—

નિમિત્તો અથવા હેતુ એક જાળ જાણ્યા પછી તે પાઠ
 પાડનાના સાધનો પણ જાણવા નોંધએ, કારણ કે સાધન
 જાણ્યા મિવાય કદિ પણ માધ્ય સિદ્ધ થતું નથી અને તે માટે

જ સૂત્રકાર આગળ કહી ગયેલા નિમિત્તો પાઠ પાડવાનું સાધનો જણાવે છે કે, શ્રદ્ધા, નિર્મળ મુદ્ધિ અથવા વિવેકશક્તિ, ધૈર્ય, અગ્નિ તના શુષ્ણુ મનમા સ્મરણ, અને તે પર જ નિરતર ચિંતનન તેમ જ એ બાવનો ઉત્તરેતર વૃદ્ધિ ઉપર જણાવેલું ધ્યેય પૂર્ણ કરવાના સાધનો છે

૬ અપવાદ કે આગારો—

ધ્યેય હું મેશા ઉચ્ચામા ઉચ્ચ ને શુદ્ધમા શુદ્ધ હોય એ જ વાસ્તવિક છે પણ મામાન્ય મનુષ્ય જે પેલાનો આત્મવિકાસ થાકે છે તે એકદમ ઉચ્ચામા ઉચ્ચા ધ્યેયને ઉત્તર્ગમાગથી પહોંચી રહે નહિ એથી ઉત્તર્ગમાર્ગની માથે અપવાદમા પણ સામગ્રીએ બનાયો છે અને તે અપવાદમાગથી પણ પરિણામે તો ઉત્તર્ગમાર્ગમા જ જશે એમનો અભિપ્રાય છે અથવા બીજા શબ્દોમા કહીએ તો “ મત્ય સિદ્ધાત એ તો ત્રણે કાળ મળે છે પણ એ સિદ્ધાન્ત પાવન દરેક વ્યક્તિ પેલાની શક્તિ અનુસાર જરી શકે છે ” અને આ મત્ય લક્ષમા લઈને જ સૂત્રકારે જાણના ઉત્તર્ગની માથે અમુક અપવાદ પણ બતાવેલા છે અને ત શરીરની સ્વાભાવિક ક્રિયાઓ જેવી કે—ધાનોધામ, ઈંક, ઉષ્મ, બગામુ, ચોડકાર, વામુ, પિત્તનો ઉઠાણો, ચક્ષર અથવા તો ફેર ચડવા, મુક્ષમ રીતે શરીરનું હાવવું, સૂક્ષ્મ રીતે દટિ હલી જવી, અને મુક્ષમ રીતે બગામો કે કફ હાવવો, વગેરે અથવા તો ડોઈ અકન્માત્ર અને અને શરીરસંરક્ષણ કરવું પડે તે

ઉપરના અપવાદ રાખીને કાયાનો ઉત્તર્ગ અર્થાત્ કાય મળથી સમગ્રી ક્રિયાઓ “ અગ્નિ તની પ્રતિમાઓ ” નું ધ્યાન ધરતી વખતે ડોડી ફેવી બોધ્યો, અને એમ જને ન્યાયે જ કહ્યું શકાય કે “ ઠામિ જાઝમમ ” અર્થાત્ હું કાયોત્તર્ગની અદ્યતન ચિંતન થાઉં છું

અરિહંત ચૈદ્યાણું (ચાલુ)

અર્થ અને વિવેચન

૭ ધ્યાનની મર્યાદા—

૭૫- જણાવેલું ધ્યાન સામાન્ય મનુષ્ય નિગત ધની ગડે નહિ, તથા સામાન્ય મનુષ્યને લાયક નો આ ધ્યાનનો અમુક નય નહીં થાય તો એ જાણીને એના પ્રવૃત્ત વડે શેડે રેવા નાટે સામાન્યમા સામાન્ય મનુષ્ય પણ જેટલા ઠાળ ફીરે ધ્યાન ફની શકે તેટલો ઠાળ અવના તેટલી મર્યાદા આ ધ્યાનની બનાવી છે અને તે આઠ જ્ઞાનોજ્ઞામપ્રમાણુ આ આઠ જ્ઞાનોજ્ઞામ જેટલો વળગ પણ મન જગતમા ન ગહે એ બનવા- મેળ છે એથી એ મનને જો ટોઈ બીજા કાર્યમા પડેવવામા આવે તો જ તે ગમે તેવા વિચારથી અટકે, પણ કાચો સ્વર્ગમા અરિહંત આદિતુ મનુષ્ય સિવાય બીજુ ટોઈ કાર્ય ઈદ ન ગણાય એથી જેમા અરિહંત આદિ પથ પરમેષ્ઠીતુ મનુષ્ય આવે છે તેમ જ જેને જોલતા બગળા ૮ જ્ઞાનોજ્ઞામ જેટલો વળગ લાગે છે (૮ જ પદા હોવાથી) એવા પગમ પવિત્ર નવકારમત્રને આ કાચોસ્વર્ગમા ગણવાતુ ઠહેવામા આવ્યું છે

કોઈ પણ કાર્યની ગરૂઆત ફતી વળને જેમ મગજાયણુ કરવું જોઈએ તેમ કાર્ય પૂર્ણ થના પણ મગજાયણુ ઠગવું જોઈએ આ આર્ય નસ્તૃતિનો જુનો મપ્રદાય છે અને તે અનુસાર નવકારમની ગણના જેવી પવિત્ર જિયા કર્યા પડી તેના પૂર્ણાકૃતિમા “ નમો અરિહંતાય ” ગણે જોલીને

મગનાચન્દ્ર કરવું જોઈએ અર્થાત્ ધ્યાનની મર્યાદા ન્યા મુધી
 “નમો અરિહતાણુ” એ શબ્દ બોલીને પૂર્ણાકૃતિનું મગના
 ચરણ ન કરીએ ત્યા મુધીનો છે

૮. કાર્યોત્સર્ગાનુ સ્વરૂપ—

ઉપર બતાવેલી મર્યાદા મુધી ઢેલી રીતે જોવું તે પણ સૂત્ર
 કારે બતાવેલું છે મનુષ્યનો પરિપૂર્ણ આત્મવિકાસ કરવાને
 કાયા, વાણી અને મન ત્રણે પર મયમ હોવો જરૂરી છે અને
 તે જગતના દરેક મહાત્માઓ પોતાનીને કહે છે તે પ્રમાણે
 સૂત્રકારે પણ કાયા, વાણી અને મન એ ત્રણેને મયમમા ગણીને
 જ કાયાનો ખરો ઉત્સર્ગ વર્ધ શકે એમ બતાવ્યું છે કાયાને એ
 ધ્યાન પર ધિર નાખી, વાણીને મૌન કરી, મનને ધ્યાનમા નેહી,
 દેહબુદ્ધિનો નાશ કર્યો એ જ કાયાનો ખરો ઉત્સર્ગ છે

આ પ્રમાણે અરિહત એકમાણુ સૂત્રનો જો ઉઠાણથી વિચાર
 કરનામા આવે તો તે મનુષ્યને નિરૂપનર્ગપણ અર્થાત્ જીવનમુક્ત
 દશા કે મોક્ષ મેળવવામા નિશ્ચયપણે ભાગ મદદ કરે છે

હવે દુકમા મ પઠાની દૃષ્ટિએ આ સૂત્રનો વિચાર કરી જઈએ —

“અરિહત એકમાણુ કન્મિ કાઉચ્ચગ” એ વાક્યથી
 આપણે નિશ્ચયનો અગીન્દ્ર ઠરીએ ડીએ અને જે વાક્યથી કોઈ
 પણ નિશ્ચયનો અગીકાર વાચ તેને અભ્યુપગમ સ પદા કહે છે
 એટલે ઉપરનું વાક્ય એ અભ્યુપગમ સ પદા છે

જે વાક્ય કે વાક્યોથી નિમિત્તો અથવા તો લક્ષ્ય જણાવાય
 તે વાક્યને નિમિત્તમ પદા કહેવાય છે આ સૂત્રમા પણ “વદણુ
 વત્તિઆએ, પુઅણુવત્તિઆએ, મકારવત્તિઆએ, મમ્માણુવત્તિ
 આએ, બોહિલાલવત્તિઆએ, નિરૂવમગ્ગવત્તિઆએ” આ
 શબ્દો નિમિત્તને જણાવનારા છે માટે આ ૬ શબ્દોની નિમિત્ત
 સ પદા ગણાય છે

જે વાચ્યવી નિમિત્તો પાર પાડનાના હેતુ અર્થાત્ સાધનો
 ગણનાય તે વાચ્યને હેતુમ પદા કહે છે આ સૂત્રમા મદ્વાએથી
 પદ્મભાષીએ મુધી જે છ હેતુ ગણાવ્યા છે તે અને તદ્વારા “ કામિ
 મદ્મગ ” કાઉચ્ચગમા ચિન્ન રહુ છુ એમ જતાવ્યુ છે તે
 શબ્દો હેતુમ પદારૂપ ગણાય છે

આરપડી કેટલાક આગારો અર્થાત્ અપવાદો એકવચનથી,
 કેવા બહુવચનથી અને કેટલાક આગારો ઇત્યાદિ શબ્દવડે
 લેવાયા છે એટલા માટે ઉપરના અર્થોવાળા શબ્દોને અનુક્રમે
 એકવચનાન મ પદા, બહુવચનાન મ પદા અને આગતુગાગા-
 ન પદા એવા નામોથી ઓળખવામા આવે છે ત્યાગનાદ “ જ્ઞવ
 અન્નિહતાણ ” વગેરે શબ્દોથી કાઉચ્ચગનો અવધિ જતાવનામા
 આ થો છે, માટે એ શબ્દોને કાયોત્મર્ગવિવિમ પદા તરીકે
 ઓળખનામા આવે છે

અને કેમકે “ નાન વાય નાણેણ ” વગેરે શબ્દોથી સૂત્ર પૂર
 થના મુધી કાઉચ્ચગનુ -નરૂપ જનાવનામા આવ્યુ છે, માટે તે
 શબ્દોને કાયોત્મર્ગ સ્વરૂપ મ પદા એ નામથી ઓળખવામા
 આવે છે

ઉદ્વૃક્ષ એ યનદનમા જે પાચ અને અવવા દ હક ગણાવ્યા છે
 તેમાનુ આ એક અને અનેના દ હક છે પાચ સ્તવના નામ
 નીચે પ્રમાણે છે —

નામનન અથવા લોગન્સ

ગકસ્તાન અથવા નમુચુણુ

ચેત્યનન અથવા અન્નિહત ચેઈઆણુ

શ્રુતસ્તવ અથવા પુખ્તવરદીવરૂ

નિદ્વન્નવ અથવા નિદ્વાણુ પુદાણુ

ચૈત્યવંદન અને સ્તવનો

ચૈત્યવંદનમા જે પ્રકારની સ્તુતિઓનો ઉપયોગ વાચ છે એક તો જગચિંતામણિના ન્યજે બોલાતા કા ય જે પ્રાય દૂકા હોય છે, કચચિત્ લાળા પણ હોય છે અને બીજા સ્તવનો આમા ચૈત્યવંદનના સાહિત્ય કરતા સ્તવનસાહિત્ય વિશેષ વિકાસ પામ્યું છે ચૈત્યવંદનમા કેના ચૈત્યવંદન કે સ્તવનો બોલવા તેનો વિવેક રાખવો જોઈએ જે સ્તુતિમા પરમામા કે તીર્થ કરના શુભોત્તુ વર્ણન હોય તેનો ઉપયોગ વિશેષ રીતે કરવો જોઈએ સ્તવનમા પણ મધુન જગવાળા ને આત્મશુભનો વિકાસ કર તે જાતના ન્તવનોનો ઉપયોગ ગાખવો જોઈએ જનતા સુધી ચૈત્યવંદન કે સ્તવનો પૂર્વાચાર્યકૃત જ બોલવા શ્રીમદ્ આનંદધનશુ, ચિદાનંદશુ, શ્રીમદ્ યશોવિજયશુ, વિનયવિજયશુ, દેવચંદ્રશુ આદિ કવિઓએ બનાવેલા સ્તવનો ઘણા જ ભાવપૂર્ણ ને અધ્યાત્મજ્ઞાનવાળા છે ચૈત્યવંદન અને સ્તવનોનો મોટો બહાન છે અને તેના અને સ્તવન પુસ્તકો બહાર પડેલા છે એન્દ્રે મુમુક્ષુઓએ તેમાથી પમદગી કરવી થોમ્સ લેખાશે

સકળકુશળવલિલ સ્તુતિ

જગચિંતામણિ ચૈત્યવંદનને બદલે ડટલાક પ્રથમ સકળકુશળવલિ સ્તુતિ બોલી પડી કોઈ પણ પૂર્વાચાર્યકૃત ચૈત્યવંદન બોલે છે એથી એ સ્તુતિનો પણ અત્રે વિચાર કરીએ

(૮૫)

(માવિની ૭૬)

સકલકુશલચહ્વી પુષ્કરાવર્તમેધો
દુરિતતિમિરમાતુઃ કલ્પવૃક્ષોપમાનઃ ।
મયજલનિધિપોતઃ સર્વસંપત્તિહેતુઃ
મ મમતુ મતતં વઃ શ્રેયસે શાતિનાથઃ ॥

સન્નિવ બાપાનુ આ ચૈત્યવદન શ્રી શાતિનાથભગવાનની
પુતિ નિમિત્તે યોગ્યએલુ છે એમા એમના શુભોનુ વર્ણન છ
વેશેપોથી કરવામા આવ્યુ છે

૧ સકલકુશલચહ્વી

તેઓ બધા પ્રકારનુ કુશળ આપનારી વેલ સમાન છે
અર્થાત્ કલ્પવૃક્ષ સમાન છે

૨ પુષ્કરાવર્તમેધઃ

હોડોને મનોવાછિત સુખને આપનાર છે અને તેથી પુષ્કરા
વર્ત મેધ સમાન છે બાર પ્રકારના મેધમા પુષ્કરાવર્ત મેધ
એક ઉચ્ચ જાતિનો મેધ છે કે જેના માવવાથી પૃથ્વી નસકસથી
મ પૂર બને છે

૩ દુરિતતિમિરમાતુઃ

જે પાપરૂપ અપકારનો નાશ કરવામા સૂર્ય સમાન છે

૪ કલ્પવૃક્ષોપમાન

જેને કલ્પવૃક્ષની ઉપમા અપાય છે અર્થાત્ જે કલ્પવૃક્ષ
સમાન ભવ્ય જીવના મનોવાછિત પૂરુ કરે છે

૫ મયજલનિધિપોત

મયરૂપી મમુદ્રને તરવામા જે વહોલુ સમાન છે અર્થાત્
જેનાથી મમાન્ત્રાગરનો પાર પમાય છે

૬ સત્ત્વ સપત્તિદેતુ
અને જે મર્વ પ્રકારની મ પત્તિ મેળવવામા કારણભૂત
આના શાંતિનાથ ભગવાન

સતત ય યેયસે મવતુ
હ મેશા તમેને કન્યાણને માટે થાઓ.

અહીં એક વસ્તુનો વિવેક કરવા જેવો છે આ સ્તુતિ બો-
વાનો જિવાજ પાછાના સમયમા દાખવ વચો છે અને તે-
છે ની પદ્ધતિમા ચૈત્યવદન ક નારા એમ બોલે છે કે—

‘શાંતિનાથ ભગવાન તમારા કન્યાણને માટે થાઓ.’ તમુખ
નથી કારણ કે ચૈયવદન વરનાગ્ની મમદા ભગવાન દોષ છે
અને તેમને ઉદ્દેશીને જ આપુ ચૈત્યવદન બોવાય છે તેથી
તમારા ક ન્યાણને માટે વાઓ એમ કહેવું અયોગ્ય હૈ છે આ
સ્તુતિ બો મ થકા નેઈ થયના પ્રારભમા બોવતા હોય તો
શ્રાતાઓને કન્યાણનો આશીર્વાદ આપના માટે ઠીક છે ત્યારે
અહીં શુ કરવું નેઈએ તે પ્રશ્ન વાય છે

અમાને નમ્ર સમજ પ્રમાણે

સ મવતુ સતત ન યેયસે શાંતિનાથ

તે થાઓ હમેશા અમારા કન્યાણને માટે શાંતિનાથ.

આવા શાંતિનાથ ભગવાન અમા । ક ન્યાણને માટે થાઓ
એવું કથન યોગ્ય છે

વિશેષ તત્ત્વ તો કેવળીગમ્ય

સકળાર્થ ને પાશિમદિ પ્રતિકમણ્યાતિ પ્રારભમા ચૈત્યવદન તરીકે
બોવાય છે તેમા ય શબ્દ ધણા શ્લોકોમા હ તે પ્રમાણે અહીં પણ સમજાવ

कल्याणकुण्डं स्तुति.

भूण पाठ.

उपमति-७८

कल्याणकद पदम जिणिंद
सतिं तओ नेमिजिण मुणींद ।
पास पयास सुगुणिकठाणं
भत्तीइ वदे सिरी उदमाण ॥ १ ॥

अपारससारममुदपार
पत्ता सिन दितु सुड्कमार ।
सवे जिणिंदा सुरनिंददा
कल्याणगच्छीणनिमालङ्ग ॥ २ ॥

निवाणमग्गे वरजाणकण
पणामियासेमकुवाहणं ।
मय जिणाण मरज उहाणं
नमामि निच्च तिनगणदाण ॥ ३ ॥

कुदिंदुगोक्खीरतुमावना
सरोजहत्था कमल निमना ।
वाएमिरी पुत्थयग्गहत्था
सुहाय मा अद्द मया पमत्था ॥ ४ ॥

કલ્યાણકંઠં સ્તુતિ

અર્થ અને વિવેચન.

આવશ્યક ક્રિયામા હવે તથા સ્તુતિ જોનાય છે ૧ કલ્યાણકંઠ
૨ સંસારહાવા ૩ જ્ઞાનમ્યા આ તો સ્તુતિનું બધારણ એવું
છે કે હરકમા ચાર દૂકા છે જામાની પ્રથમ દૂકમા નામપૂર્વક
એક કે વધારે અધિકૃત તીર્થ ગી સ્તુતિ છે, ખીજમા મર્વ
તીર્થ કરોની મામાન્ય સ્તુતિ છે ત્રીજમા શુનની સ્તુતિ છે અને
ચોથીમા શુનદેવી અથવા સરસ્વતીનું સ્મરણ છે હરેક સ્તુતિ
ચતુષ્ક (નેડા) મા આજ કમ લેાય છે

અહીં કલ્યાણકંઠની પ્રથમ દૂકમા ૨૪ તીર્થ કરે પૈદ્રી ને
પાચ તીર્થ કરે વધાર પ્રચલિત છે અને અહીં પ્રસ્તુત છે તેમની
નામપૂર્વક સ્તુતિ કરવામા આવી છે

ઘડે શબ્દ બધાને એક મન્યો લગુ પડે છે અને એ લગા
હતા પ્રથમ ગાથામા નીચેના પાચ વાક્યો બને છે

કલ્યાણમ્ પદમ વિર્ણિદ ઘડે ।

તત્ત્વો મર્તિ ઘડે ।

તમિનિણ મુર્ણિદ ઘડે ।

પાસ પયાસ ઘડે ।

મત્તીર્દ મુગુણિક્ષટાણ મિરિચસમાણ ઘડે ।

એનો અર્થ નીચે મુજબ વાય છે —

કલ્યાણના કંઠ સમાન પ્રથમ જિને દ્રવ્યે-ગ્રી કપભદ્રેવને વહુ છે

ત્રી શાંતિનાથ ભગવાનને વદુ હુ

મેમિનાથ ભગવાન ને મુનિઓમા ઈદ્ર મમાન છે તેમને
વદુ હુ

નો પ્રભાન પ્રગટ છે તેના પાર્શ્વનાથને વદુ હુ

નકમુગોના એક ન્યાનરૂપ અર્થાત્ બહારરૂપ ત્રી વર્ધમાનને
શ્રદ્ધાથી વદુ હુ

ભક્તિથી શબ્દ બધી જગાએ પણ મૂકી ગદાય છે લુહા
લુહા તીર્થ કરોને લુહા લુહા વિશેષણો મૂક્યા છે ત એક બીજાનો
તાવન બતાવના નથી મૂક્યા પણ તીર્થ કન્વતુ જ સ્વરૂપ
શાંતિના એનો ભિન્ન ભિન્ન ગેતે ઉપયોગ કર્યો છે

બીજી ગાથામા સર્વ ત્રિનેશ્વરોની મુનિ કરી છે તેમા એમનું
સ્વરૂપ બતાવવાને ત્રણ વિશેષણો મૂક્યા છે

૧ અપારસમારસમુદ્ધપાર-અપારમ માન-મુદ્રનો પાપ પામેલા

૨ મુર્ચ્છિકાવદા-દેવનાઓના મમૂંથી વદાએલા

૩ કહ્લાણગ્રહીણવિમાલકદા-કયાણરૂપી વેલીના વિશાળ
કદ સમાન આમા પ્રવમ વિશેષણમા તેઓનું પગકમ બતાવ્યું
છે બીજા વિશેષણમા એમનું અતિ પૂજ્યપણ બતાવ્યું છે અને
ત્રીજા વિશેષણમા એમનું ઉપદાનીપણ બતાવ્યું છે આવા
સર્વ ત્રિનેશ્વરો

સુદક્ષાર સિંચ વિંતુ

પવિત્રતાના સાગર મોક્ષને આપો

ત્રીજી ગાથામા ત્રિનેશ્વરભગવાને પ્રરૂપેલો મન-પ્રરૂપેલું હૃદય
રૂપ પૂજનીય છે તે બતાવ્યું છે આ વિશેષણોદ્ધાર એની
મહત્તાને પ્રગટ કરી છે —

- ૧ નિવ્રાણમગ્ગે વરજાણકવ્ય-નિર્વાણના માર્ગમાં શ્રેષ્ઠ વાહન સમાન.
 - ૨ પળાસિઆસેસકુચાદ્વપ્પ-કુવાળીઓનું દર્પ-અભિમાન જેણે પૂરેપૂરી રીતે નાશ પમાડ્યું છે
 - ૩ સરણ યુદ્ધાણ-વિદ્વાનોને પણ જે શબ્દ લેવા લાયક છે અર્થાત્ અનેક જાતના તર્કવિતર્કથી જ્યારે વિદ્વાનો પરાલપ પામે છે ત્યારે મત્ત્ય દર્શન માટે એનું શરણ શોધે છે
 - ૪ તિજગપદ્ધાણ-બ્રહ્મે જગતમાં જે શ્રેષ્ઠ છે આવા ગુણોવાળા જુનને હું નિષ્ઠ નમામિ-નિત્ય નમુ છું
- ચોથી દૂકમાં શ્રી મરસ્વતીદેવીનું અમરણ કરી તેનો આશીર્વાદ મળે એવી ભાવના કરવામાં આવી છે
- વાણસિરી-વાગીશ્વરીદેવી મરસ્વતીદેવી
- સુદ્ધાપ સા અમ્હ સયા-મુખને માટે તે અમને મદદ હો
- અર્થાત્ મરસ્વતીદેવી અમને મદદ મુખ આપનારી વાઓ હવે મરસ્વતીદેવીનું સ્વરૂપ કેવું છે તે જણાવવા ૮ વિશે પછોથી તેનું વર્ણન કર્યું છે
- પ્રથમ તો મરસ્વતીદેવીના શરીરનો ગકેવો છે તે જણાવે છે —
- કુદિંદુગોચીરતુમારવન્ના
- કુદ, ઇંદુ, ગોક્ષીર અને તુષારના જેવો વર્ણવાળી
- કુદ એટલે મચકુદ (મોગરો) નું કુદ જે ગે શ્વેત હોય છે ઇંદુ એટલે ચદ્રમાં જેનો વર્ણ શ્વેત હોય છે, ગોક્ષીર એટલે ગાયનું

જેને મેન હોય છે તુષાર એટલે જાડળ જેનો રગ પલ્લ
ને હોય છે

ના ચાર વસ્તુઓ જેવો જેનો વર્ણ છે એટલે ને ઉત્તમ
જેનો મેન રંગવાળી છે

કવં તના હાથમા શુ ચિહ્નો છે તે બતાવવા કહે છે

સરોજદર્યા-હાથમા કમળનાળી

બને તેનુ આમન કયા છે તે બતાવવા કહે છે —

કમળે નિસર્ગા-કમળ ઉપર બેઠેલી

વળી તે બીજા હાથે ઠેરી છે ?

પુષ્પવગ્ગદ્યા-પુષ્પકના મમ્બુદ્યુક્ત હાથવાળી

અર્થાત્ બીજા હાથમા પુષ્પકનો મમ્બુદ્યુક્ત છે અને ને
મયા-પ્રશન્તભાવવાળી છે

ઉચ્ચ કાટિનો ભાવ મુળમુદ્રા ઉપર ધારણ કરે છે

આ રીતે કલ્યાણકદ મુતિમા શ્રી ત્રિનેશ્વરદેવ, તેમનું
મુન અને મુનદેરી ત્રણેનું અવરૂપ બહુ મુદ્રા રીતે બતાવ્યું છે

ચૈત્યવંદન, સ્તુતિ ને સ્તવનો

(શ્રી ગતુજયનુ શ્રી પદ્મવિજયજીકૃત ચૈત્યવંદન)

૧ વિમળ કેવળ જ્ઞાન ૨ કમલા કલિત ત્રિભુવન હિતકર
મુરારાજસમ્પત ચરણપદ્મ, નમો આદિ જિનેશ્વર ॥ ૧ ॥
વિમળગિરિવરશુભનંદણ, પ્રવરશુભગણભૂધર, મુરખમુરકિન્નરકો
દીમેવિન નમો ॥ ૨ ॥ ડરત નાટક કિન્નરીગણ ગાય જિન
શુભ મનહર, ૩ નિર્જરાવળી નમે અહોનિશ ૪ નમો ॥ ૩ ॥
પુરરીક ગણપતિ મિદ્ધિ માધી, ડોડી પણ ૫ મુનિ મનહર
વિમળગિરિવર ગૃગ ૬ નિધ્યા નમો ॥ ૪ ॥ નિજ માધ્ય-માધ
૭ મુનિવર ડોડીનત એ ગિરિવર, મુક્તિરમણી વર્યા ૮
નમો ॥ ૫ ॥ પાનાગ ૯ નર-મુરવોકમાટી ૯ વિમળગિરિવર
૫૦, નહી અધિક તીરવ તીર્થપતિ કહે નમો ॥ ૬ ॥ ૬
વિમળગિરિવર શિખરમંડળ દુ પ્રવિહ ડણુ ધ્યાઈએ, નિજ શુ
સત્તામાધનાર્થ પરમ-જ્યોતિનિપાઈએ ॥ ૭ ॥ જીન મો
કોહ વિહોહ નિદ્રા પરમર્થસ્થિત જયમર, ગિરિજાજ્યેવાકર
તત્પર પદ્મવિજય મુહિતકર ॥ ૮ ॥

પકિત શ્રી પદ્મવિજયજીકૃત ચૈત્યવંદનોની ચોવીર્ગ

(૧)

આદિ દેવ અલ્લવેમરૂ, વિનિતાનો ગય, નાભિરાયા કુવર
હણો, મડદેવા માય ॥ ૧ ॥ પાચશે ધનુષની દેહડી, પ્રભુ

૧ નિર્મળ ૨ જમી, ૩ દેવતાઓની શ્રેણી ૪ મદા ૫ પાચ, શિખરે ૭ શુભીર ૮ મનુષ્યનોક ને દેવનો, ૯ મિદ્ધગિરિનાજથી :

श्री तिरापथ कृष्ण मठ
वीरगंज

जैन दर्शन में
तत्त्व-मीमांसा

—मुनि नक्षत्र